

บทที่ 3

ประชาธิปไตยในตะวันตก และระบบทุนนิยม

ระบอบประชาธิปไตย

ระบอบประชาธิปไตยในประเทศต่าง ๆ มีระบบการบริหารการปกครองเป็นของตนเองมีความคล้ายคลึงกันในหลักการ แต่แตกต่างกันในรูปแบบและเนื้อหาบางประการ เพราะมนุษยชาติในครั้งบรรพกาล ได้กำเนิดขึ้นมาจากสถาบันครอบครัว แล้ววิวัฒนาการมาเป็นเผ่าชน แล้วค่อย ๆ พัฒนามาจนมีรูปแบบการปกครองที่หลากหลายในปัจจุบัน และการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็นระบอบที่เป็นที่ยอมรับในประเทศตะวันตก และในประเทศไทย ซึ่งมีความแตกต่างกันตามความเหมาะสมของแต่ละประเทศ

ประชาธิปไตย เป็นระบอบการปกครองของรัฐ ซึ่งบริหารอำนาจรัฐมาจากเสียงข้างมากของพลเมือง โดยพลเมืองอาจใช้อำนาจของตน โดยตรงหรือผ่านผู้แทนที่ตนเลือกไปใช้อำนาจแทนก็ได้ ตามคำกล่าวของอดีตประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา อับราฮัม ลินคอล์น ที่ว่า “ประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน” (ลิขิต ธีรเวคิน, 2552, หน้า 13)

คำว่า ประชาธิปไตย เป็นศัพท์ที่นำมาใช้กันอย่างแพร่หลายมากในปัจจุบัน เป็นที่น่าสังเกตว่าประเทศต่าง ๆ แม้จะมีรูปแบบการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมที่แตกต่างกัน แต่ต่างก็อ้างว่าประเทศของตนเป็นประชาธิปไตยกันทั้งสิ้น ในประเทศสังคมนิยมหลายประเทศ เช่น อดีตสหภาพโซเวียต และจีน ต่างก็อ้างว่าประเทศของตน ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย แต่เป็นประชาธิปไตยในอีกแง่หนึ่ง ที่เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ กล่าวคือ ยินยอมให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในขอบเขตที่จำกัด ส่วนการดำเนินการทางการเมือง ยังคงตกอยู่ในมือของผู้มีอำนาจเพียงไม่กี่คนเท่านั้น คำว่าประชาธิปไตย (democracy) เป็นคำที่มีความหมายหลากหลาย

กว้างขวาง นักวิชาการต่างให้ความหมายแตกต่างกันตามหลักการและวิธีการตามทัศนะของแต่ละคน

ความหมายของระบอบประชาธิปไตย

นักวิชาการและนักรัฐศาสตร์ได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้

กมล สมวิเชียร (2540, หน้า 33) ให้ความหมายของ ประชาธิปไตยว่าหมายถึงรูปแบบการปกครอง ที่ผู้ปกครองจะต้องได้รับความยินยอมจากประชาชน โดยผ่านวิธีการเลือกตั้ง ประชาชนจะได้รับสิทธิเสรีภาพในหลักการขั้นพื้นฐาน โดยได้แยกความหมายของประชาธิปไตย ออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ประชาธิปไตยในความหมายที่แคบ โดยมองประชาธิปไตยในฐานะของ “ระบบการเมืองหรือรูปการปกครอง” ซึ่งมีหลักเกณฑ์ย่อ ๆ ดังนี้
 - 1.1 หลักที่ว่าผู้ปกครองต้องได้รับความยินยอมจากผู้ใต้ปกครอง
 - 1.2 หลักที่ว่าผู้ใต้ปกครองจะต้องมีสิทธิ เปลี่ยนตัวผู้ปกครองได้เป็นครั้งคราว
 - 1.3 หลักที่ว่าสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานของประชาชน จะต้องได้รับการปกป้องคุ้มครอง
2. ประชาธิปไตยในความหมายกว้าง โดยมองประชาธิปไตยในลักษณะของกิจกรรม สัมพันธภาพ และความเกี่ยวข้องระหว่างประชาชนด้วยกันในลักษณะต่าง ๆ มี 3 ประการ คือ
 - 2.1 การเคารพในสิทธิของกันและกัน
 - 2.2 การตกลงโดยสันติวิธี
 - 2.3 ความยุติธรรมในสังคม

ธานีินทร์ กรัยวิเชียร (2520, หน้า 1-5) ให้ความหมายของประชาธิปไตย หมายถึงระบบการปกครองระบอบหนึ่ง ซึ่งเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน คำว่าประชาชนในที่นี้ มิได้หมายความว่าเฉพาะกลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่หมายถึงปวงชนทั้งชาติ ปวงชนเหล่านี้ก็ย่อมมีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบในการปกครองประเทศร่วมกันและอย่างเสมอภาคกัน

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2543, หน้า 13-14) กล่าวถึง ประชาธิปไตยว่า ในการปกครองประชาธิปไตย ประชาชนต้องรับผิดชอบชีวิตและสังคมตัวเอง คือ ต้องปกครองกันเองได้และปกครองตนเองได้ด้วย ดังนั้น การที่จะทำให้คนในสังคม ประชาธิปไตยอยู่ได้ต้องประกอบด้วยปัจจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านความรู้ความเข้าใจ ต้องมีปัญญารู้จักคิด รู้จักวินิจฉัย เพื่อวางกฎเกณฑ์ กติกา หรือกฎหมายที่ชอบธรรม
2. ด้านจิตใจ ต้องยึดถือในความเป็นจริง ความดี และความถูกต้อง
3. ด้านพฤติกรรม คนจะต้องสามารถควบคุมพฤติกรรมของคนให้อยู่ในกฎ ระเบียบ กติกา และรู้จักใช้สิทธิเสรีภาพ

วิสุทธิ์ โภธิแทน (2524, หน้า 25) ให้ความหมายของประชาธิปไตยว่าหมายถึง ระบบการเมืองการปกครองรูปหนึ่งที่มีรัฐบาลรับผิดชอบและสนองต่อความต้องการของประชาชน รัฐบาลนี้ประกอบด้วยบุคคลที่เป็นตัวแทนของประชาชน ที่ประชาชน ให้ความยินยอมหรือเห็นชอบโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งที่แท้จริงและเป็นไปอย่างเสรี ซึ่งมีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน อีกทั้งยังยึดหลักนิติธรรม อันกำหนดถึงสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรมในหมู่ประชาชน ดำเนินการปกครองโดยถือหลัก เสี่ยงข้างมากที่เคารพสิทธิของฝ่ายข้างน้อย และกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินงาน ตลอดจนการสืบทอดตำแหน่งที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งความยินยอมพร้อมใจของประชาชน ตามหลักของอำนาจอธิปไตยของปวงชน

เชาวนะ ไตรมาส (2541, หน้า 43) ให้ความหมายของระบบการเมืองแบบ ประชาธิปไตยว่า เป็นระบบที่นโยบายสาธารณะถูกกำหนดอยู่บนพื้นฐานของเสียงข้างมาก โดยผู้แทนราษฎร ซึ่งขึ้นอยู่กับ การควบคุมที่มีประสิทธิภาพของประชาชน โดยการเลือกตั้งที่เป็นระยะเวลาที่กระทำโดยยึดหลักของความเสมอภาคทางการเมือง และภายใต้เงื่อนไขสำคัญของเสรีภาพทางการเมือง

อมร รักษาสัตย์ (2543, หน้า 15) ให้ความหมายของประชาธิปไตยว่า ประชาธิปไตย คือ การมีรัฐบาลที่เป็นของประชาชน โดยประชาชนเพื่อประชาชน หรือประชาธิปไตย คือ สังคมที่ประชาชนมีเสรีภาพ สมภาพและภราดรภาพ

Encyclopedia Britannica (อ้างถึงใน อมร รัชศาสตร์, 2543, หน้า 12) อธิบายว่า ประชาธิปไตย เป็นรูปแบบการปกครองประเทศรูปหนึ่ง ตั้งอยู่บนฐานหลักการว่า ประชาชนเป็นผู้ปกครองตนเอง และในสมัยใหม่ตั้งอยู่บนฐานที่จะมีสถาบันต่าง ๆ ที่มีผู้แทนที่ได้รับเลือกมาอย่างเสรีและมีฝ่ายบริหารที่รับผิดชอบต่อประชาชน นอกจากนี้ ยังหมายถึง วิถีชีวิตซึ่งตั้งอยู่บนฐานคติพื้นฐานแห่งความเสมอภาคของปัจเจกชนทุกคน และ แห่งสิทธิเสมอภาคของประชาชนในด้านชีวิต เสรีภาพ (รวมทั้งเสรีภาพแห่งความคิดและการแสดงออก) และวิธีแสวงหาความสุข

Smith and Zuzer (อ้างถึงใน อมร รัชศาสตร์, 2543, หน้า 13) ให้ความหมายของ ประชาธิปไตยว่า ประชาธิปไตย คือ การปกครองโดยประชาชน ในทางปฏิบัติ หมายถึง อำนาจที่จะตัดสินใจประเด็นปัญหาสำคัญของนโยบายสาธารณะ ซึ่งต้องอยู่กับคนจำนวนมากหรือข้างมากของชุมชนนั้นและในการตัดสินใจเช่นนั้น แต่ละคนจะออกเสียงได้เสียงเดียวโดยไม่มีใครจะมีเสียงได้มากกว่าหนึ่งเสียง ดังนั้น ประชาธิปไตยจึงจะ อธิบายว่า ได้แก่ รัฐบาลโดยความยินยอมและความเสมอภาคทางการเมือง ประชาชนใช้อำนาจโดยตรงหรือโดยทางอ้อมผ่านสถาบันตัวแทน ซึ่งบทบาทของประชาชนจะมาจำกัดอยู่ที่บัตรเลือกตั้งที่จะบังคับความรับผิดชอบ ให้บังเกิดกับผู้ที่ได้รับมอบอำนาจไป

โดยสรุป ถึงแม้ว่าจะมีผู้ให้ความหมายของประชาธิปไตยที่แตกต่างกันไปบ้าง แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ประชาธิปไตย หมายถึงระบบการปกครองระบอบหนึ่ง ซึ่งเป็น การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน คำว่าประชาชนในที่นี้ มิได้หมายความว่าเฉพาะกลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่หมายถึงปวงชนทั้งชาติ ปวงชนเหล่านี้ก็ย่อมมีสิทธิหน้าที่ มีความรับผิดชอบในการปกครองประเทศร่วมกันและอย่างเสมอภาคกัน มีรัฐบาลประกอบด้วยบุคคลอันเป็นตัวแทนของประชาชนที่ประชาชน ให้ความยินยอมหรือเห็นชอบโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งที่แท้จริง และเป็นไปอย่างเสรี ซึ่งมีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน อีกทั้งยังยึดหลักนิติธรรม ที่กำหนดถึงสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรมในหมู่ประชาชน ดำเนินการปกครองโดยถือหลักเสียงข้างมากที่เคารพสิทธิของฝ่ายข้างน้อย และกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินงาน ตลอดจนการสืบทอดตำแหน่งที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งความยินยอมพร้อมใจของประชาชน ตามหลักของอำนาจอธิปไตยของปวงชน

รูปแบบของระบอบประชาธิปไตย

ในประเทศประชาธิปไตยนั้น ไม่ได้มีรูปแบบการปกครองเหมือน ๆ กันทั้งหมด นักวิชาการหลายคนได้เสนอหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่อาจใช้แบ่งรูปแบบการปกครองของประเทศประชาธิปไตยมากมายด้วยกัน สามารถสรุปได้ ดังนี้ (อมร รักษาสัตย์, 2543, หน้า 72-74; Held, 1987)

1. ประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy) หรือที่เรียกกันว่า ประชาธิปไตยบริสุทธิ์ (pure democracy) คือ รูปแบบของรัฐที่ให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองได้โดยตรง รวมไปถึงการร่างกฎหมายและนโยบายของรัฐบาล ตัวอย่างเช่น ประชาธิปไตยแบบเอเธนส์ (Athenian Democracy) เป็นรูปแบบประชาธิปไตยซึ่งใช้กันในสมัยกรีกโบราณ

2. ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (representative democracy) หรือที่เรียกกันว่า ประชาธิปไตยทางอ้อม (indirect democracy) หมายถึง การปกครองที่ประชาชนจะเลือกผู้แทนไปทำหน้าที่แทนตนในการร่วมตัดสินใจทางการเมือง ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้กันอย่างแพร่หลายที่สุดในสมัยปัจจุบัน

2.1 ระบบรัฐสภา (parliamentary democracy) คือ รูปแบบการปกครองที่รัฐบาลได้รับการเลือกเข้ามาจากความเห็นชอบของรัฐสภา โดยประมุขแห่งรัฐอาจเป็นกษัตริย์หรือประธานาธิบดีก็ได้ แต่ประมุขฝ่ายบริหาร คือ นายกรัฐมนตรี

2.2 ระบบประธานาธิบดี (presidential system) คือ รูปแบบการปกครองที่อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารแยกออกจากกัน โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐ และได้รับการเลือกตั้งเข้ามาโดยตรงจากประชาชน

2.3 ระบบกึ่งประธานาธิบดี (semi-presidential system) คือ รูปแบบการปกครองที่ผสมผสานระหว่างระบบรัฐสภาและระบบประธานาธิบดี โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐ ซึ่งได้รับการเลือกตั้งเข้ามาโดยตรงจากประชาชน และมีการแต่งตั้งคณะรัฐบาลขึ้นมาเพื่อใช้อำนาจบริหาร

3. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory democracy) คือ รูปแบบการปกครองที่เกี่ยวข้องกับการยินยอมและความเป็นเอกฉันท์ โดยเป็นแนวคิดที่นำเสนอมุมมอง

ทางการเมืองที่ดีกว่า โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมให้มากกว่าเพียงการเลือกตั้ง เหมือนกับประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนเท่านั้น

ในปัจจุบัน รูปแบบของประชาธิปไตยได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม ที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น เริ่มตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 18 ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ ความเป็นประชาธิปไตยในหลาย ๆ ประเทศ โดยเริ่มจากประเทศทางยุโรปเป็นต้นมา และพัฒนาไปในหลายรูปแบบ แต่รูปแบบที่เป็นที่นิยมใช้กันมากในปัจจุบัน คือ รูปแบบ ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (representative democracy)

หลักการพื้นฐานและลักษณะที่สำคัญของประชาธิปไตย

หลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย จะยอมรับนับถือความสำคัญและศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ของบุคคล ความเสมอภาคและเสรีภาพในการดำเนินชีวิต และจากหลักการ พื้นฐานดังกล่าว จึงสามารถประมวลลักษณะสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ได้ดังนี้ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะรัฐศาสตร์, 2550)

1. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย จึงกล่าวได้ว่า ประชาชนเป็นผู้ที่มีอำนาจ มากที่สุดในรัฐ
2. ประชาชนทุกคนในรัฐมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ตลอดจนมีสิทธิ เสรีภาพตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน
3. การดำเนินการของรัฐจำเป็นต้องถือตามมติเสียงข้างมากเป็นตัวตัดสิน แต่เสียงส่วนน้อยในรัฐจะต้องได้รับการคุ้มครองความเป็นธรรมตามกฎหมายด้วยเช่นกัน
4. การปกครองแบบประชาธิปไตย จำเป็นจะต้องได้รับความยินยอมพร้อมใจ จากประชาชนส่วนใหญ่ในรัฐ

โดยสรุป หลักการพื้นฐานและลักษณะที่สำคัญของประชาธิปไตย ประชาชน เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยมีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันการดำเนินการ ของรัฐต้องถือตามมติเสียงข้างมากเป็นตัวตัดสิน แต่เสียงส่วนน้อยจะต้องได้รับ การคุ้มครองความเป็นธรรมตามกฎหมาย จะเห็นว่าบรรดาพลเมืองหรือสมาชิกในสังคม ย่อมมีความเสมอภาคกันในการเข้าถึงอำนาจ และพลเมืองย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่ได้รับ การรับรองโดยเสมอกัน

แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย ที่ปรากฏในสังคมมีหลายแบบและแต่ละแบบมีความแตกต่าง หลากหลายตามวัฒนธรรมของสังคม ประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือที่คาดว่าจะสามารถ หล่อหลอมพฤติกรรม ความคิดของประชาชนให้มีอิสรภาพ เสรีภาพ เสมอภาค มีส่วนร่วม ในกระบวนการต่าง ๆ ของรัฐ ประชาธิปไตยสอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนาต่าง ๆ อีกหลายศาสนา เช่น ศาสนาอิสลามสอนให้มนุษย์มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเมตตา กรุณาความกตัญญูกตเวที การให้อภัย ความเท่าเทียม และความเสมอภาคระหว่างมนุษย์ การเคารพสิทธิของผู้อื่น ศาสนาพุทธสอนว่า ทุกคนมีอิสระ และเสรีที่จะเลือกทำ เลือกเป็น เลือกสร้างโลกได้อย่างเต็มที่ด้วยตนเอง (อมร รักษาสัตย์, 2543, หน้า 81)

แนวคิดเรื่องการเมือง

De Tocqueville (อ้างถึงใน สเตราส์ และครีออปซี, 2551; De Tocqueville, 1966) เป็นนักวิเคราะห์ปัญหาของประชาธิปไตยชั้นนำ ที่ได้ศึกษาค้นคว้าอย่างกว้างขวาง ถึงหลักการของประชาธิปไตย คำว่าประชาธิปไตยของ De Tocqueville เป็นวิธีที่สภาพเงื่อนไขสังคมมีลักษณะเฉพาะ สภาพเงื่อนไขสังคม คือ สาเหตุของการที่ รูปแบบการปกครองนั้นมีคุณลักษณะเฉพาะของตนเอง สภาพเงื่อนไขสังคม ประชาธิปไตย จะนำไปสู่อิสรภาพ เมื่อสภาพเงื่อนไขต่าง ๆ เท่าเทียมกัน กฎข้อบังคับ ทางศีลธรรมแบบจารีตจะค่อย ๆ หายไป และถูกทดแทนโดยกฎข้อบังคับทางศีลธรรม ที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับสภาพเงื่อนไขของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้สภาพเงื่อนไข ของประชาธิปไตยจึงเป็นสภาพเงื่อนไขเดียวที่ไม่ก่อให้เกิดกฎทางศีลธรรม แบบจารีต และโดยวิธีนี้ จึงอาจอนุมานจากความคิดของ De Tocqueville ได้ว่า ประชาธิปไตย เป็นวิธีที่ได้มาจากความชอบธรรม และมีรากฐานต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับธรรมชาติ และ เพียงพอกับสภาพเงื่อนไขต่าง ๆ โดยต้องมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน เป็นจุดเด่น

แนวคิดเรื่องความเป็นพลเมือง

ประชาชน (people) หมายถึง คนที่ไม่ใช่ผู้ปกครอง (non-ruler) รวมถึงชนชั้นใหม่ ๆ และราษฎรผู้ที่ต้องเสียภาษีให้กับรัฐ (ชเนศวร์ เจริญเมือง, 2548)

ในประเทศตะวันตกนั้น การเปลี่ยนแปลงการปกครองให้เป็นระบอบประชาธิปไตย ก็คือ การเปลี่ยนราษฎรให้เป็นพลเมือง ความหมายของพลเมือง คือ ราษฎรที่นอกจากเสียภาษีและปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองแล้ว ยังต้องมีบทบาทและอำนาจบทบาททางการเมือง มีสิทธิไปเลือกตั้ง แต่ที่ยิ่งไปกว่านั้น คือ สิทธิในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ต่อทางการเมือง ทั้งยังมีสิทธิเข้าร่วมในการทำกิจต่าง ๆ เพื่อส่วนรวมร่วมกับรัฐด้วย

แนวคิดพหุนิยมแบบอเมริกัน

Truman (1951, p. 37) กล่าวถึง พหุนิยม (pluralism) ซึ่งเป็นทฤษฎีของตะวันตก โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา ว่าประกอบด้วยกลุ่มต่าง ๆ จำนวนมากในสังคม เป็นการให้การยอมรับการเติบโตของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม เป็นทฤษฎีที่มีความคิดว่า สังคมนั้นมีความหลากหลาย ประเด็นที่พวกพหุนิยมอเมริกันสนใจ คือ กลุ่มต่าง ๆ ในประชาสังคมจะยื้อแย่งสิทธิและผลประโยชน์ ทั้งในทางรูปธรรมและนามธรรมจากรัฐในแง่ของทรัพยากรและกิจการของรัฐได้อย่างไร แนวคิดพหุนิยมแบบอเมริกัน เห็นว่า การเมืองเป็นเรื่องของการต่อสู้ ความขัดแย้ง และการแข่งขันของกลุ่มต่าง ๆ ในประชาสังคม ในขณะที่พหุนิยมแบบอังกฤษนั้น ไม่สนใจประเด็นนี้ แต่สนใจว่ารัฐจะแปรรูปตัวเองมาเป็นรัฐพหุนิยม ในความหมายที่แบ่งความชอบธรรม สิทธิ อำนาจหน้าที่ไปให้แก่ประชาสังคมได้อย่างไร สังคมแบบพหุนิยม เป็นสังคมที่มีความหลากหลายได้ในรูปแบบ ดังต่อไปนี้

1. Cosmic Pluralism มีความเชื่อว่า ยังมีอีกหลาย ๆ โลกที่มีรูปแบบและสิ่งมีชีวิตคล้ายกับโลกของมนุษย์ปัจจุบัน
2. Cultural Pluralism ความมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย คือ การให้กลุ่มเล็ก ๆ หลายกลุ่ม รักษาอัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละกลุ่มไว้
3. Economic Pluralism เป็นความหลากหลายของวิธีการบริหารทางเศรษฐกิจ
4. Legal Pluralism เป็นการยอมรับว่าโลกมีระบบกฎหมายที่แตกต่างกันออกไป

5. Methodological Pluralism ปรัชญาการณันนั้น เราสังเกตจากวิทยาศาสตร์หรือสังคมศาสตร์ เราสามารถอธิบายได้หลายมุมมอง

6. Ontological Pluralism การกำเนิดที่ว่ามาจากที่เดียวกันไม่ถูกต้อง มนุษย์มีที่มาที่แตกต่างกัน

7. Pluralism (industrial relations) การยอมรับว่ามีผลประโยชน์ที่ชอชกรรมในเรื่องของความสัมพันธ์ทางด้านอุตสาหกรรม และคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคมอุตสาหกรรม

8. Pluralism (philosophy) ถ้ามองในแง่ปรัชญามองว่า การวิเคราะห์ทางด้านปรัชญาไม่ใช่จะมีมุมมองเดียว

9. Pluralism (political philosophy) การยอมรับระบบการเมืองมีความหลากหลายอำนาจทางการเมืองนั้น ไม่ได้อยู่ในมือของผู้เลือกตั้ง แต่กระจายไปอยู่ในกลุ่มต่าง ๆ

10. Benefice เป็นแนวคิดทางศาสนา ถ้าคุณคิดดำรงตำแหน่งทางศาสนาหลาย ๆ ตำแหน่ง (สวมหมวกหลายใบ)

พวกพหุนิยมแบบอังกฤษนี้ ต้องการลดขนาดรัฐ ลดบทบาทรัฐ ลดอำนาจหน้าที่รัฐ และคืนอำนาจสาธารณะและทรัพยากรสาธารณะให้แก่ประชาสังคมมากขึ้นนั่นเอง

หลักของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ในระบอบประชาธิปไตยนั้น มีหลักการสำคัญ ๆ ที่ได้นำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ ซึ่งประกอบด้วย หลักสิทธิเสรีภาพ หลักความเสมอภาค หลักการเสียงข้างมาก หลักการมีส่วนร่วม (Held, 2006)

หลักสิทธิเสรีภาพ สิทธิ หมายถึง ประโยชน์หรืออำนาจของบุคคลที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองมิให้ มีการละเมิด รวมทั้งบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิในกรณีที่มีการละเมิดด้วย เช่น สิทธิในครอบครัว สิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว สิทธิในเกียรติยศชื่อเสียง สิทธิในการเลือกอาชีพ ถิ่นที่อยู่ การเดินทาง สิทธิในทรัพย์สิน เป็นต้น (สถาบันพระปกเกล้า, 2544, หน้า 29-30)

เสรีภาพ เป็นคำที่ถูกใช้เคียงคู่กับคำว่า “สิทธิ” เสมอว่า “สิทธิเสรีภาพ” จนเข้าใจว่ามีความหมายอย่างเดียวกัน แท้จริงแล้ว คำว่า “เสรีภาพ” หมายถึง อำนาจตัดสินใจด้วยตนเอง

ของมนุษย์ที่จะเลือกดำเนินพฤติกรรมของตนเอง โดยไม่มีบุคคลอื่นใดอ้างหรือใช้อำนาจแทรกแซงเกี่ยวข้องกับ การตัดสินใจนั้น และเป็นการตัดสินใจด้วยตนเองที่จะกระทำหรือไม่กระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย แต่การที่มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมแล้วแต่ละคนจะตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำการสิ่งใดนอกเหนือจากที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายแล้ว ย่อมต้องคำนึงถึงกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรม (สถาบันพระปกเกล้า, 2544, หน้า 32)

สมคิด เลิศไพฑูรย์ (2543, หน้า 209) ได้ให้ความหมายของ เสรีภาพ หรือ Liberty ว่าหมายถึง อำนาจตัดสินใจด้วยตนเองของมนุษย์ที่จะเลือกดำเนินพฤติกรรมของตนเอง โดยไม่มีบุคคลอื่นใดอ้างหรือใช้อำนาจแทรกแซงเกี่ยวข้องกับ การตัดสินใจนั้น นอกจากต้องปฏิบัติตามกฎหมายแล้ว ย่อมต้องคำนึงถึงกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมในสังคมควบคู่กันไปด้วย

หลักความเสมอภาค (equality) หลักความเสมอภาค หรือ Equality เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากร กิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ ที่มีอยู่จำกัดในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ถูกกีดกันด้วยสาเหตุแห่งความแตกต่างทางชั้นวรรณะทางสังคมชาติพันธุ์ วัฒนธรรมความเป็นอยู่ ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือด้วยสาเหตุอื่น ความเสมอภาคเป็นหลักการพื้นฐานของความยุติธรรม ที่กำหนดให้มีการปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ อย่างเท่าเทียม (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2543 หน้า 165)

หลักการเสียงข้างมาก (majority vote) หมายถึง การตัดสินใจเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งโดยอาศัยหลักเกณฑ์คะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งของผู้มีสิทธิลงคะแนนทั้งหมด การตัดสินใจเลือกสองตัวเลือกเป็นการตัดสินใจที่ได้รับอิทธิพลอย่างมากในกระบวนการตัดสินใจ รวมไปถึงการผ่านกฎหมายในชาติประชาธิปไตย นอกจากนี้ การถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์เหมาะสม เพื่อความต่อเนื่องกันของผลประโยชน์กับลักษณะอื่น ๆ ในสังคมประชาธิปไตย โดยแนวคิดที่ว่า การถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ จะนำไปสู่เผด็จการเสียงข้างมาก (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2549, หน้า 202)

หลักการมีส่วนร่วม (participation) การที่กลุ่มประชาชน หรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำกรออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกันที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจ

และสังคมหรือการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจมติชน
ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม (อคิน รพีพัฒน์, 2527)

ข้อดีและข้อเสียของประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ดังนี้ (อมร รักษาสัตย์, 2543, หน้า 27-28)

ข้อดี

1. ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพและเสมอภาค ประชาชนทุกคนมีสิทธิแห่งความเป็นคน
เหมือนกันไม่ว่ายากดีมีจน เช่น สิทธิในร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน ทุกคนมีเสรีภาพ
ในการกระทำใด ๆ ได้หากเสรีภาพนั้นไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เช่น เสรีภาพ
ในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการพูด การเขียน การวิพากษ์วิจารณ์ และทุกคนมี
ความเสมอภาค หรือเท่าเทียมกันที่จะได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย มีความเสมอภาค
ในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

2. ประชาชนปกครองตนเอง ประชาชนสามารถเลือกตัวแทนไปใช้อำนาจนิติบัญญัติ
ในการออกกฎหมายมาใช้ปกครองตนเอง และเป็นรัฐบาลเพื่อใช้อำนาจบริหาร ซึ่งสามารถ
สนองตอบความต้องการของประชาชนส่วนรวมได้ดี เพราะผู้บริหารที่เป็นตัวแทนของ
ปวงชนย่อมรู้ความต้องการของประชาชนได้ดี

3. ประเทศมีความเจริญมั่นคง การมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองทำให้ประชาชน
มีความพร้อมเพียงในการปฏิบัติตามกฎ และระเบียบที่ตนกำหนดขึ้นมายอมรับ
ในขณะผู้บริหารที่ตนเลือกขึ้นมาและประชาชนไม่มีความรู้ต่อต้าน ทำให้ประเทศ
มีความสงบสุขเจริญก้าวหน้าและมั่นคง

ข้อเสีย

1. ดำเนินการยาก ระบอบประชาธิปไตยเป็นหลักการปกครองที่ดี แต่การจัดสรร
ผลประโยชน์ให้ตรงกับความต้องการของประชาชนทุกคนย่อมทำไม่ได้ นอกจากนั้นยังเป็น
การยากที่จะให้ประชาชนทุกคนมีความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติตามสิทธิ เสรีภาพทุกประการ
ทั้งนี้เพราะวิสัยของมนุษย์ย่อมมีความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ การดำเนินชีวิตของมนุษย์
ในสังคมจึงมีการกระทบกระทั่งและละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นได้

2. เสียค่าใช้จ่ายสูง การปกครองระบอบประชาธิปไตย จำเป็นต้องให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทน เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่แทนตน การเลือกตั้งในแต่ละระดับต่างต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ทั้งงบประมาณดำเนินงานของทางราชการและค่าใช้จ่ายของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

3. มีความล่าช้าในการตัดสินใจ การตัดสินใจในระบอบประชาธิปไตยต้องใช้เสียงส่วนใหญ่ โดยผ่านขั้นตอนการอภิปราย แสดงเหตุผลและมติที่มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับของสมาชิกส่วนใหญ่ จึงต้องดำเนินตามขั้นตอนทำให้เกิดความล่าช้า เช่น การตรากฎหมาย ต้องดำเนินการตามลำดับขั้นตอนของวาระอาจใช้เวลาเป็นสัปดาห์เป็นเดือนหรือบางฉบับต้องใช้เวลาเป็นปีจึงจะตราออกมาเป็นกฎหมายได้

ประชาธิปไตยในตะวันตก (ทุนนิยม)

ลักษณะที่สำคัญของประชาธิปไตยแบบตะวันตกก็เป็นระบอบการเมืองหรือระบอบการปกครองที่เกิดขึ้นเพื่อปกป้องระบอบทุนนิยม เพราะว่าทุนนิยมไม่สามารถที่จะป้องกันตนเองได้ในทางตรงกันข้าม การแข่งขันเพื่อแสวงหากำไรในระบบทุนนิยมทำให้เกิดสิ่งที่แฝงในระบบ คือ ระบบจะทำลายตัวเองถ้าไม่มีพลังมาเหนี่ยวรั้งหรือไม่มีผู้กำหนดคคติก หรือเป็นกรรมการคอยที่จะให้ผลประโยชน์ที่แข่งขันขัดแย้งกันนั้นลงรอยกันได้ ไม่มีใครได้หมด ไม่มีใครเสียหมดนี่คือลักษณะสำคัญของประชาธิปไตยแบบตะวันตก (ทุนนิยม)

การเมืองการปกครองของสหราชอาณาจักร (ประเทศอังกฤษ)

สหราชอาณาจักร หรืออังกฤษ เป็นประเทศที่มีการพัฒนาทางการเมือง การปกครองมาอย่างต่อเนื่องและมีความเป็นเอกลักษณ์จากขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีที่สะสมมาอย่างยาวนาน อังกฤษได้รับการยกย่องว่าเป็นต้นแบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา (parliament system) ลักษณะสำคัญของระบบการเมืองอังกฤษ เริ่มต้นในสมัยยุคกลาง โดยมีสถาบันหลักทางการเมืองการปกครอง คือ สถาบันพระมหากษัตริย์และรัฐสภา ซึ่งนับว่าเป็นสถาบันตัวแทนของประชาชนที่มีอิทธิพลมาก

ที่สุดของประเทศ นอกจากนี้ อังกฤษยังมีระบบศาลยุติธรรม (system of courts) ซึ่งเป็นหลักในการพิจารณาคดีทั้งปวงและมีความสำคัญต่อการปกครองประเทศ ซึ่งสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการสร้างชาติของอังกฤษเริ่มต้นเมื่อศตวรรษที่ 5 และ 6 ในช่วงการยึดครองโดยพวกแองโกล (Anglos) จูท (Jutes) และแซกซัน (Saxons) ซึ่งเดินทางมาจากตอนเหนือของเยอรมนี ในช่วงเวลาดังกล่าวได้มีการต่อสู้และเป็นปฏิปักษ์กันตลอดเวลาระหว่างหัวหน้าเผ่าต่าง ๆ และผู้ชนะเรียกตนเองว่ากษัตริย์ แต่ทั้งนี้ อำนาจ และเขตแดนของแต่ละเผ่านั้นยังไม่อาจถือได้ว่าเป็นอาณาจักร ต่อมาในปี ค.ศ. 1066 ชาว نورมัน (Normans) ได้เข้ามายึดครองดินแดนอังกฤษ และสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่รัฐมากขึ้น โดยการจัดระบบการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่พระมหากษัตริย์ และสร้างความเข้มแข็งทางทหารเพื่อสร้างความมั่นคงของราชอาณาจักรรวมศูนย์อำนาจของพระมหากษัตริย์ในช่วงเริ่มต้นของยุคกลาง อังกฤษมีการปกครองโดยอาศัยฝ่ายนิติบัญญัติแบบเป็นทางการน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นการปกครองโดยยึดถือจารีตและประเพณีปฏิบัติ พระมหากษัตริย์มีอำนาจจำกัดในการตีความจารีตประเพณีสำหรับการปกครอง และการใช้กฎหมายนั้นกระทำได้โดยอาศัยการปรึกษาจากสภาที่ปรึกษา (witenagemot) และขึ้นอยู่กับความสามารถของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ อย่างไรก็ตาม ภายใต้โครงสร้างสังคมของอังกฤษ หลักการเสรีชน (freeman) คือกฎเกณฑ์สำคัญ เมื่อสิ้นสุดยุคสมัยของแองโกลแซกซัน (Anglo Saxons) เสรีชนในอังกฤษจำนวนมากได้กลายสภาพไปมีสถานะกึ่งทาส แต่เสรีชนยังคงเป็นหลักการสำคัญของสังคม (อมร รักษาสัตย์, สมบูรณ์ สุขสำราญ, สุรพล ราชภัณฑารักษ์, ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์, และวิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2543, หน้า 183-200)

หลังจากศตวรรษที่ 10 เป็นต้นมา ระบบศักดินา (feudalism) เริ่มมีความแข็งแกร่งขึ้นโดยอำนาจของกลุ่มตระกูลเจ้าของที่ดิน ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเจ้าของที่ดินและทาสที่อาศัยที่ดินทำกินจึงเด่นชัดมากขึ้น ซึ่งมีผลกระทบต่อสังคมในยุคต่อมา รัฐสภาสหราชอาณาจักร 4 ในศตวรรษที่ 11 และ 12 พระมหากษัตริย์พยายามแสวงหาการสนับสนุนจากระบบศักดินาโดยการจัดตั้งสภาที่ปรึกษาขึ้นเรียกว่า มหาสภา (the great council) ซึ่งคณะที่ปรึกษาจะได้รับการแต่งตั้งจากเชื้อพระวงศ์และผู้ทรงคุณวุฒิที่มาจากพระและขุนนาง เพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษา แก่พระมหากษัตริย์ทั้งในเรื่องการบริหาร นิติบัญญัติ

และตุลาการ ต่อมาในสมัยพระเจ้าจอห์น (ค.ศ. 1199-1216) ได้เกิดวิกฤตทางการเมือง ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทรงกดขี่ประชาชนโดยการเรียกเก็บภาษีมากขึ้นเพราะ ต้องการนำเงินมาทำสงครามเป็นจำนวนมาก รวมทั้งไม่ให้ความสำคัญแก่มหาสภาและ ละเมิดข้อผูกพันต่าง ๆ ที่เสมือนเป็นรัฐธรรมนูญของอังกฤษความขัดแย้งระหว่าง พระมหากษัตริย์และบรรดาขุนนางได้นำไปสู่การรวมกำลังของขุนนางเพื่อต่อต้านและ บังคับให้พระมหากษัตริย์ลงนามในเอกสารสำคัญ คือ กฎบัตรแมกนาคา (Magna Carta) ในปี ค.ศ. 1215 กฎบัตร ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและ ผู้ใต้การปกครอง และสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ 3 ประการ ดังนี้ (Loewenstein, 1967, p. 19) (1) ประการแรก: ปฏิรูปโครงสร้างของมหาสภา ประกอบด้วย ขุนนางผู้ครองเมือง หรือเจ้าของที่ดิน ซึ่งพระมหากษัตริย์ จะได้เชิญมาร่วมปรึกษาหารือเป็นการส่วนบุคคล (2) ประการที่สอง: บทบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเสรีชน ซึ่งเป็นการจำกัดอำนาจของพระมหากษัตริย์และขุนนางลง (3) ประการที่สาม: เป็นบทบัญญัติ ที่ป้องกันการกระทำที่มิชอบด้วยกฎหมายและทำนองครองธรรมของพระมหากษัตริย์ ถ้าพระมหากษัตริย์ปกครองด้วยความไม่ชอบธรรมหรือละเมิดกฎหมายหรือสัญญาที่ กำหนดไว้ พวกขุนนางอาจจัดตั้งสภาเพื่อพิจารณาการกระทำของพระมหากษัตริย์โดย อาจใช้กำลังอาวุธได้ กฎบัตรแมกนาคาร์ตา (Magna Carta) ดังกล่าวได้กำหนดขอบเขต พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ให้อยู่ภายใต้กฎหมาย และจำกัดพระราชอำนาจ ในการจัดเก็บภาษีอากรทั้งนี้จะต้องได้รับความเห็นชอบจากมหาสาก่อน รวมทั้ง กำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วย อย่างไรก็ตาม หลักการในกฎบัตรแมกนาคาร์ตา ได้มีการเปลี่ยนแปลงในรัชสมัยพระเจ้า เฮนรีที่ 3 (ค.ศ. 1216-1265) โดยพระองค์มีพระราชประสงค์ให้พระมหากษัตริย์มีอำนาจ เด็ดขาด ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างกษัตริย์กับเหล่าขุนนางจนเกิดการยึดอำนาจ โดยไซมอนเดอ มงฟอร์ด (Simon de Montfort)

ในปี ค.ศ. 1265 มงฟอร์ดได้สถาปนาตนเองเป็นพระมหากษัตริย์ขึ้นปกครอง ประเทศ และได้เรียกประชุมรัฐสภา (parliament) ซึ่งนอกจากจะมีพระและขุนนางเข้าร่วม ประชุมแล้วยังได้เลือกอัศวิน 2 คนในแต่ละแคว้น (Shire) และเลือกชาวเมือง อีก 2 คน ในแต่ละโบโร (Borough) เข้าร่วมประชุมด้วย โดยรัฐสภามีหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่

พระมหากษัตริย์ในการกำหนดนโยบายและการบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ผู้แทนของเมืองมีสิทธิเข้าร่วมประชุมด้วย จึงเท่ากับเป็นการเริ่มต้นการปกครองในระบบผู้แทน ในสมัยของพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 1 (ค.ศ. 1295-1336) ได้มีการเรียกประชุมรัฐสภา ประกอบด้วยสมาชิก 3 กลุ่ม คือ กลุ่มชนชั้นสูงหรือขุนนาง กลุ่มพระและกลุ่มสามัญชน ซึ่งในปลายศตวรรษที่ 14 ได้พัฒนามาเป็นระบบสองสภา คือ สภาขุนนาง (house of lords) ประกอบด้วยขุนนางและพระเถระชั้นผู้ใหญ่ และสภาสามัญ (house of commons) ประกอบด้วยผู้แทนสามัญชนและขุนนางชั้นผู้น้อย รัฐสภาได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น อำนาจของพระมหากษัตริย์และขุนนางถูกคานอำนาจโดยสามัญชนในรัฐสภาจนสามารถถ่วงดุลอำนาจของขุนนางได้นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 13-15 สถาบันพระมหากษัตริย์ไม่ได้เป็นสถาบันที่มีอำนาจทางการเมืองเพียงสถาบันเดียวอีกต่อไป แต่ต้องใช้อำนาจทางการเมืองร่วมกับรัฐสภา และอำนาจของรัฐสภาสหราชอาณาจักร 5 พระมหากษัตริย์ยังถูกจำกัดโดยกฎหมาย กำหนดการเปลี่ยนแปลงใดๆ เกี่ยวกับพระบรมราชโองการ และการบริหารของพระมหากษัตริย์ จะต้องมีการแถลงต่อรัฐสภา (the king in parliament) รวมทั้งมาตรการต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับศักดิ์ินาจะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาและกระบวนการตรากฎหมายได้กำหนดขึ้น โดยกลุ่มสามัญชนในรัฐสภา เพื่อนำไปสู่การอภิปรายในรัฐสภาด้วย ภายหลังได้เกิดความขัดแย้งระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับรัฐสภา อันเนื่องมาจากความพยายามเสริมสร้างอำนาจของพระมหากษัตริย์จนเกิดความขัดแย้งกับสภาสามัญบ่อยครั้งจนนำไปสู่การยุบสภาและการจับกุมสมาชิกคนสำคัญของรัฐสภา จึงก่อให้เกิดความรุนแรงขึ้น โดยในช่วงพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 ได้มีการล้มเลิกระบบกษัตริย์และสถาปนาระบบสาธารณรัฐขึ้นแทนและเกิดความขัดแย้งกับรัฐสภาจนเกิดสงครามทางการเมืองระหว่างกลุ่มที่จงรักภักดีกับพระมหากษัตริย์กับกลุ่มรัฐสภา โดยฝ่ายรัฐสภาเป็นฝ่ายชนะ ต่อมาได้เกิดความขัดแย้งระหว่างกองทัพกับรัฐสภาขึ้นอีก โดยกองทัพกลุ่มสนับสนุนระบบสาธารณรัฐเป็นฝ่ายชนะ ทำให้ฝ่ายรัฐสภาประกาศยกเลิกระบบกษัตริย์และมีการปกครองแบบสาธารณรัฐ โดยมีนายพล โอลิเวอร์ ครอมเวลล์ เป็นผู้นำการปกครองในฐานะผู้พิทักษ์ (lord protector) หลังจากนั้นได้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐสภากับรัฐบาลที่เกิดจากการยึดอำนาจโดยนายพล ครอมเวลล์ จึงได้มีการจัดตั้งรัฐสภาใหม่เมื่อนายพล ครอมเวลล์ถึงแก่กรรม อังกฤษจึงได้มีการสถาปนาระบบกษัตริย์ขึ้นอีกครั้ง

และได้มีการรวมกลุ่มทางการเมืองในรัฐสภา คือ กลุ่มที่สนับสนุนระบบกษัตริย์ และ กลุ่มที่สนับสนุนอำนาจของรัฐสภาและต้องการให้รัฐสภามีเสรีภาพ นอกจากนี้ ยังมี การรื้อฟื้นสภาองคมนตรี แต่องคมนตรีไม่ขึ้นตรงต่อรัฐสภาจึงก่อให้เกิดความขัดแย้ง ระหว่างพระมหากษัตริย์และรัฐสภามากขึ้น โดยเฉพาะในสมัยพระเจ้าเจมส์ที่ 2 ซึ่งพระองค์ทรงต้องการให้มีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และต้องการให้ อังกฤษเป็นคาทอลิก จึงทำให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงระหว่างพระมหากษัตริย์กับ ประชาชน จึงนำไปสู่การล้มล้างอำนาจกษัตริย์และมีการปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ของรัฐสภา ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่รัฐสภาใช้อำนาจเลือกและแต่งตั้งพระมหากษัตริย์และได้มีการ บัญญัติกฎหมายที่เป็นรากฐานสำคัญของระบบรัฐสภา รวมทั้งกำหนดขอบเขต อำนาจของพระมหากษัตริย์ และสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยมีคณะรัฐมนตรีเป็น ผู้ที่มีบทบาทในการบริหารประเทศ (สมบัติ ชำรงชัญวงศ์, 2554) ทำให้การเลือกตั้งของ อังกฤษมีวิวัฒนาการจนมาถึงระบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นระบอบประชาธิปไตย ที่มีเสถียรภาพมากที่สุดประเทศหนึ่งของโลก (สมบัติ ชำรงชัญวงศ์, 2544, หน้า 80-81) ต่อมาได้มีการปฏิรูปทางการเมืองโดยมีการตราพระราชบัญญัติการปฏิรูปการเมือง ค.ศ. 1832 (Reform Act, 1832) ซึ่งก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงหลายประการ ได้แก่ การขยายสิทธิการเลือกตั้ง ทำให้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ลดลง และเป็น การผลักดันให้กลุ่มการเมืองรวมกลุ่มเป็นพรรคการเมือง และทำให้สภาสามัญเป็น สถาบันหลักที่มีอำนาจทางการเมืองอย่างรัฐสภาสหราชอาณาจักรอย่างแท้จริง หลังจากนั้น ได้มีการตราพระราชบัญญัติผู้แทนราษฎรขึ้นในปี ค.ศ. 1918 และ 1948 (สมบัติ ชำรงชัญวงศ์, 2543; สมบูรณ์ สุขสำราญ, 2543, หน้า 186-190)

ประเทศอังกฤษเป็นแม่แบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมี พระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ในสมัยการสร้าง รัฐชาติ (ค.ศ. 1215) ขุนนางบังคับให้กษัตริย์ คือ พระเจ้าจอห์นที่ 5 ทรงยอมรับ “กฎบัตร แมกนาคาร์ตา” ซึ่งถือเป็นการสละสิทธิ์ของพระมหากษัตริย์ที่อยู่เหนือกฎหมาย นำไปสู่ การตั้งรัฐสภา (สภาขุนนาง, สภาสามัญชน) จนเกิดสงครามกลางเมืองระหว่างฝ่ายกษัตริย์ และสภาสามัญชน นายพล โอลิเวอร์ ครอมเวลล์ หันมาจัดตั้งรัฐบาลสาธารณรัฐ มีสภาเดี่ยว และนายพล โอลิเวอร์ ครอมเวลล์ ก็ใช้การปกครองในฐานะเผด็จการทหาร

อังกฤษมีกษัตริย์ปกครองอีกครั้ง ความขัดแย้งระหว่างกษัตริย์กับสภายิ่งรุนแรงขึ้น ภายหลังจากปฏิวัติ (ค.ศ. 1688) สมัยพระเจ้าเจมส์ที่ 2 แห่งราชวงศ์สจวร์ต นับเป็นชัยชนะเด็ดขาดของรัฐสภา ผลงานการปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ถือเป็นการสิ้นสุดของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์รัฐสภามีอำนาจสูงสุดอุดมคติแห่งการปฏิวัติของอังกฤษเป็นตัวอย่าง และเป็นปฏิบัติการที่เป็นจริงของการเมืองตะวันตกในเวลานั้น ๆ (ค.ศ 1698) อย่างไรก็ตาม ในศตวรรษที่ 18 สภานางยังมีอำนาจมากกว่าสภาสามัญ จึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติปฏิรูปรัฐสภา (ค.ศ. 1832-1867) มอบสิทธิการเลือกตั้งให้กับสามัญชนมากขึ้น โดยสภานางมีหน้าที่แค่ให้คำปรึกษา กษัตริย์เป็นประมุข นายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร กฎหมายรัฐธรรมนูญของอังกฤษมิได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรแต่ยึดถือประเพณีและกฎปฏิบัติที่สืบต่อกันมา (อมร รักษาศักดิ์ และคนอื่น ๆ, 2543)

สำหรับอุดมการณ์ทางการเมืองของประชาชาติอังกฤษได้รับอิทธิพลมาจากนักปรัชญาการเมืองที่สำคัญ ๆ ของอังกฤษและยุโรป การถ่ายทอด การสังสม และการดูดซึมแนวความคิดทางการเมืองของนักปราชญ์คนสำคัญ ๆ เหล่านี้ ได้ก่อรูปและฝังในความคิดของคนอังกฤษ และกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของคนอังกฤษสืบมา ตัวอย่างแนวความคิดที่สำคัญเช่น โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes ปี ค.ศ. 1588-1629) สนับสนุนอำนาจสูงสุดของผู้ปกครอง เพื่อแก้ปัญหาการเบียดเบียนของบุคคลในสังคม และสภาพอนาธิปไตย เพื่อสร้างสภาพของรัฐที่น่ายุติธรรม ผู้ปกครองคือ กษัตริย์ ผู้ซึ่งประชาชนได้มอบอำนาจสูงสุดในการปกครองให้เป็นสิทธิขาด โดยไม่อาจจะเรียกร้องกลับคืนมาได้ กระแสความคิดนี้สนับสนุนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องมีสถาบันพระมหากษัตริย์ไว้

วิวัฒนาการทางอุดมการณ์การเมืองของคนอังกฤษต่อมาก็คือ ความคิดและความเชื่อในอำนาจอธิปไตยของประชาชนซึ่งนักปราชญ์อังกฤษชื่อ จอห์น ล็อก (John Locke ปี ค.ศ. 1632-1704) มีความเห็นว่า อำนาจปกครองนั้นมาจากประชาชน ดังนั้น ประชาชนต้องมีส่วนในการปกครอง หากมีความคิดเห็นขัดแย้ง ให้ใช้หลักเสียงข้างมากตัดสิน รัฐบาลมีอำนาจจำกัด สามารถอยู่ในอำนาจได้เท่าที่ประชาชนยอมรับความชอบธรรมของรัฐบาล เมื่อใดที่ประชาชนเห็นว่า รัฐบาลไม่ชอบธรรมก็สามารถเรียกอำนาจคืนจากรัฐบาลได้ และมีสิทธิในการต่อต้านรัฐบาล การมีอำนาจเด็ดขาดของรัฐบาลเป็นไปได้

เพียงเท่าที่กระทำไปเพื่อประโยชน์ของคนส่วนมาก การใช้อำนาจอธิปไตยของปวงชนนั้นให้กระทำโดยสถาบันที่เป็นผู้แทนของประชาชน

ในขณะที่ จอห์น ล็อก เสนอความคิดเรื่องเสรีนิยมทางการเมือง อדם สมิท (Adam Smith ปี ค.ศ. 1723-1790) ได้เสนอความคิดเสรีนิยมทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับเสรีนิยมทางการเมือง อדם สมิท เห็นว่า รัฐบาลควรแทรกแซงกิจการของเอกชนน้อยที่สุด เพราะหากปล่อยให้มีการประกอบกิจกรรมโดยเสรี มนุษย์จะใช้สติปัญญาความสามารถของตนสร้างความมั่นคงให้แก่ตนเองและผลรวมของความมั่นคงของเอกชน คือ ความมั่งคั่งของประชาชาติ

เจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham ปี ค.ศ. 1748-1832) เสนอให้รัฐมีบทบาทสำคัญในการให้ความสุขให้บริการและให้ความปลอดภัยแก่ประชาชน การบริหารงานของรัฐควรมีการกระจายออกไปเพื่อมิให้มีการผูกขาดไว้ในที่ใดที่หนึ่ง สำหรับรายได้ประชาชาติ (wealth of the nation) ที่เกิดขึ้นและได้มานั้น ก็ควรจะได้มีการกระจายเพื่อให้บังเกิดประโยชน์แก่คนจำนวนมากที่สุด เชื่อกันว่าแนวคิดเช่นนี้เป็นเหตุผลที่พรรคเลเบอร์และพรรคลิเบอรัลใช้เป็นหลักการและเหตุผลที่สร้างโครงการของรัฐสวัสดิการขึ้นในอังกฤษ

เอ็ดมันด์ เบิร์ก (Edmund Burke ปี ค.ศ. 1729-1797) เป็นนักอนุรักษนิยมที่มีความคิดว่า รัฐมีหน้าที่ปกครองและพิทักษ์ประโยชน์สูงสุดของประชาชน เบิร์กมีความเชื่อและศรัทธาในระบบการมีผู้แทนของปวงชน แต่เขาเห็นว่า ผู้แทนของประชาชนและรัฐบุรุษทั้งหลายนั้นมีอำนาจตัดสินใจอย่างเด็ดขาดในการรักษาประโยชน์ของประชาชน เพราะถือว่าได้รับฉันทานุมัติมาจากประชาชนแล้ว หากประชาชนไม่พอใจในผลการบริหารก็จะไม่ได้ความไว้วางใจรับเลือกเข้ามาอีกในสมัยต่อไป

กระแสความคิดอีกด้านหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลต่ออุดมการณ์ทางการเมืองของอังกฤษคือ ความคิดของจอห์น สจิวท มิลล์ (John Stuart Mill ปี ค.ศ. 1806-1837) ซึ่งเห็นว่า กิจการเอกชนควรจะเป็นอิสระจากรัฐ โดยเฉพาะกิจการทางด้านเศรษฐกิจ เขาส่งเสริมการรวมกลุ่มสหกรณ์ การจัดตั้งสหพันธกรรมกร การรวมกลุ่มเพื่อสร้างสรรค์ความเจริญแก่กลุ่มและสังคมส่วนรวม

แนวความคิดที่ทวนกระแสกับเสรีนิยมสุดโต่ง คือ แนวความคิดสังคมนิยมแบบเฟเบียน ซึ่ง ซิดนีย์ เวบบ์ (Sydney Webb) เบียทริซ เวบบ์ (Beatrice Webb) และ

เบอร์นาร์ด ชอว์ (Bernard Shaw) เป็นผู้เผยแพร่ความคิดนี้ หลักการสำคัญของแนวคิดนี้คือ ต้องการให้รัฐเข้าไปถือกรรมสิทธิ์จัดการในการผลิตจำหน่ายแจกสิ่งที่เป็นประโยชน์และจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของสาธารณชน มุ่งประสงค์ให้เกิดความยุติธรรมทางสังคมและการเมืองด้วยวิธีการเก็บภาษีตามรายได้และการให้บริการทางสังคมให้หลักประกันความมั่นคงแก่บุคคลทั่วไปเมื่อเกิดภัยอันตราย เช่น การเจ็บป่วยหรือการว่างงาน เป็นต้น แนวคิดนี้เป็นพลังผลักดันให้มีการจัดตั้งพรรคเลเบอร์หรือพรรคแรงงานขึ้น

กระแสนี้ของความคิดที่หลากหลาย พอที่จะสรุปเป็นแนวคิดที่สำคัญ ๆ ได้ดังนี้ คือ (1) แนวคิดแบบเสรีนิยม ซึ่งเน้นในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยที่รัฐบาลจะให้อิสระในการดำเนินวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างสูง (2) แนวความคิดแบบอนุรักษนิยมซึ่งเน้นในเรื่องเอกภาพของการปกครองโดยที่ยังคงเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างและเชิดชูสิทธิเสรีภาพของประชาชนตราบเท่าที่ไม่ละเมิดหรือบั่นทอนเอกภาพของการปกครอง และ (3) แนวความคิดที่มีแนวโน้มทางสังคมนิยม ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชนชั้นกรรมาชีพในระบบรัฐสภา ได้ผสมผสานกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของคนอังกฤษที่สนับสนุนรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพที่สามารถดำรงเอกภาพและเสถียรภาพของระบบการเมืองการปกครองของอังกฤษไว้ได้ในท่ามกลางของความหลากหลายของแนวความคิดทางการเมือง

หลักการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยของอังกฤษเป็นรูปธรรมของอุดมการณ์ทางการเมือง กล่าวคือ เป็นระบบการเมืองประชาธิปไตยที่มีส่วนผสมของเสรีประชาธิปไตยทุนนิยมเสรี และรัฐสวัสดิการ ส่วนผสมดังกล่าวช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน ประชาชนต่อประชาชนมีลักษณะที่สมดุลตลอดเวลา เช่น อุดมการณ์สังคมนิยมมีอิทธิพลป้องกันมิให้ประชาชนที่ยากไร้ถูกเอารัดเอาเปรียบโดยทุนนิยม การดำเนินการรัฐสวัสดิการเป็นตัวอย่างของการประนีประนอมระหว่างระบบทุนเสรีนิยมกับสังคมนิยมแบบเฟื่องฟู สังคมอังกฤษเป็นสังคมที่มีความอดทนต่อความแตกต่างและความหลากหลาย และสามารถที่จะหาจุดประนีประนอมความแตกต่าง โดยที่ประชาชนส่วนใหญ่มีความพอใจ แม้ว่าตนจะไม่ได้รับทุกอย่างที่ต้องการก็ตาม ดังนั้นหลักการปกครองที่สำคัญ คือ

(1) ประชาธิปไตยเป็นแกนหลักและเป็นเป้าหมายของการปกครอง ส่วนวิธีการอาจจะ

เป็นเสรีประชาธิปไตย สังกมนิยมประชาธิปไตย (2) ระบอบรัฐสภาเป็นกลไกทางการเมืองที่สำคัญควบคู่ไปกับรัฐบาล ในการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคมและการยุติปัญหาความขัดแย้งในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นหลักประกันในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน (3) คณะรัฐมนตรี (cabinet) เป็นหัวใจของฝ่ายบริหารในการดำเนินการปกครองประเทศโดยมีคณะรัฐบาล (government) และระบบราชการเป็นกลไกสำคัญในการนำนโยบายของรัฐบาลไปจัดทำให้บรรลุเป้าหมาย และ (4) การแข่งขันทางการเมืองของอังกฤษเป็นการเมืองระบบพรรค หมายความว่า ประชาชนตัดสินใจจะมอบอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศให้กับผู้ไปทำหน้าที่แทนตน มิได้มอบให้กับปัจเจกชน แต่มอบให้กับพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์และนโยบายสอดคล้องกับผลประโยชน์และความเชื่อของตน

การเมืองการปกครองของประเทศฝรั่งเศส

การปกครองประเทศฝรั่งเศสนั้น กษัตริย์มีอำนาจมากโดยเฉพาะในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งราชวงศ์บูร์บง ซึ่งใน ค.ศ. 1289 ชนชั้นกลาง โคนล้ม พระเจ้าหลุยส์ที่ 16 ได้สำเร็จระบอบกษัตริย์สิ้นสุดลงเพราะเป็นการปกครองที่ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีแบบแผนราชสำนักฟุ่มเฟือย ประชาชนไม่ได้รับความยุติธรรม พระและขุนนางเป็นชนชั้นที่มีอภิสิทธิ์มาก ชนชั้นกลางมีส่วนเร่งเร้าการต่อสู้ของฝรั่งเศสอย่างมาก ฝรั่งเศสได้รับแนวคิดจากนักปราชญ์ทางการเมือง ได้แก่ จอห์น ล็อก มอนเตสกีเออร์ วอลแตร์ และรุสโซ ในวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1789 ประชาชนและปัญญาชนปฏิวัติใหญ่สำเร็จ ล้มล้างระบบราชาธิปไตย เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นหลังจากการประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา 13 ปี (สุรพล ราชภัณฑารักษ์, 2543, หน้า 308-317)

เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นหลังจากการประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา 13 ปี ซึ่งในอีกหนึ่งร้อยปีต่อมา รัฐบาลฝรั่งเศส ก็ได้ประกาศให้ถือว่า วันดังกล่าวเป็นวันชาติฝรั่งเศส การปฏิวัติในปี ค.ศ. 1789 น่าจะได้รับอิทธิพลบางส่วนมาจากการปฏิวัติในสหรัฐอเมริกา อยู่บ้างไม่มากนักน้อย และความพยายามครั้งนั้น ก็คือ ความต้องการที่จะนำระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีตัวอย่างชัดเจนในสหรัฐอเมริกาและมีเค้าให้เห็นในอังกฤษมาใช้ในฝรั่งเศส โดยได้มีการจัดตั้งสมัชชาแห่งชาติ (National

Assembly) ซึ่งแปรสภาพมาจากสภานานันดร (les états généraux) ในรัชสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 ซึ่งเป็นที่รวมของผู้แทน 3 ชั้น อันมีฐานะทางกฎหมายต่างกัน คือขุนนาง พระ ซึ่งเป็นกลุ่มอภิสิทธิชน และสามัญชน แล้วจึงได้ประกาศใช้ ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง (Declaration of the Rights of Man and of the Citizen, 1789) ขึ้น เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม ในปีเดียวกัน ซึ่งปฏิญญาดังกล่าวเน้นหลักการใหญ่ ดังนี้ (สุรพล ราชภัณฑารักษ์, 2543, หน้า 309)

เสรีภาพ (liberty) คือ การเน้นในเสรีภาพของบุคคล หรือ ปึงเจกชนนิยม และได้ขยายไปในเรื่องเสรีภาพในด้านความคิด ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาหาความรู้ การพิมพ์และเผยแพร่ข่าวสาร รวมทั้งเสรีภาพในทางการเมือง

เสมอภาค (equality) คือ ความเท่าเทียมกันตามกฎหมายของปัจเจกชน ความเสมอภาค ขึ้นอยู่กับหลักความเที่ยงธรรม ความเท่าเทียมกันในเรื่อง สิทธิและหน้าที่ เช่น ความเท่าเทียมในด้านการเสียภาษี การรับใช้ชาติโดยการเป็นทหาร และสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง

ภราดรภาพ (fraternity) คือ ความเป็นพี่เป็นน้องกัน มนุษย์ทุกคนจะต้องมีความเท่าเทียมกันและปฏิบัติต่อกันดุจพี่น้อง ความเป็นพี่เป็นน้อง เป็นสิ่งที่ธรรมชาติมอบให้มนุษย์ คือ การไม่เน้นผิวพรรณหรือเผ่าพันธุ์

ประชาชนเรียกร้องเสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ และประกาศหลังสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ถือเป็นแม่แบบให้เกิดการเรียกร้องเสรีภาพทางการเมือง จากยุคการปฏิวัติ ค.ศ. 1789 ได้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ไม่น้อยกว่า 9 ฉบับ ในรอบ 200 ปี เนื่องด้วยอุปนิสัยของชาวฝรั่งเศสที่ชอบลัทธิอุดมการณ์ และชอบความแตกต่างระหว่างบุคคล ในสมัยสาธารณรัฐที่ 4 ซึ่งใช้รัฐธรรมนูญฉบับหนึ่ง เสถียรภาพของคณะรัฐบาลมีปัญหามาก ในช่วงเวลา 12 ปี (ค.ศ. 1946-1958) มีรัฐบาลถึง 13 ชุด แต่ในรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐที่ 5 รัฐบาลแต่ละชุดอยู่ได้ยั่งยืนมาก และนี่ก็ปกครองกันมาถึง 32 ปีแล้วยังมีเสถียรภาพคืออยู่ในที่สุดได้เกิดการปฏิวัติครั้งยิ่งใหญ่ในปี ค.ศ.1789 และเกิดการต่อสู้และความรุนแรงทางความคิดระหว่างกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ในช่วง ค.ศ. 1789-1795 ทำให้ชาวฝรั่งเศสแตกแยกทางความคิด และด้วยความเป็นชนชาติเชื้อสายละติน ซึ่งมีอารมณ

ศรัทธาในแนวคิดของตนเองอย่างมาก จึงไม่มีการประนีประนอมกัน (สุรพล ราชภัณฑารักษ์, 2543, หน้า 308-317)

รัฐธรรมนูญฉบับแรกของฝรั่งเศสเกิดจากการปฏิวัติครั้งสำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์ อุดมการณ์ของนักปฏิวัติจึงมีอิทธิพลต่อรัฐธรรมนูญนี้ และฉบับอื่น ๆ ที่ตามมา อุดมการณ์เหล่านี้ สรุปลงเป็นคำขวัญได้ 3 วลี คือ ความเสมอภาค เสรีภาพ และภราดรภาพ ซึ่งจะปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐที่ 4 และที่ 5 นอกจากนั้น ยังกล่าวถึงหลักอธิปไตย เป็นของปวงชนและเจตนาที่จะสร้างระบบการปกครองแบบ ประชาธิปไตย ซึ่งหมายถึง การปกครองของประชาชน เพื่อประชาชน อุดมการณ์ทางการเมืองเหล่านี้ไม่ปรากฏใน รัฐธรรมนูญอังกฤษหรืออเมริกา (สุรพล ราชภัณฑารักษ์, 2543, หน้า 312-318)

ในรัฐธรรมนูญ 1946 ประธานาธิบดีมีอำนาจเสนอตัวนายกรัฐมนตรีเท่านั้น แต่การแต่งตั้งจะเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกรัฐสภาเห็นชอบด้วยเสียก่อน แต่ในรัฐธรรมนูญ 1958 ประธานาธิบดีแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีโดยตรง นอกจากนั้นประธานาธิบดีจะมีบทบาทที่เด่นชัดในเรื่องการต่างประเทศและมีอำนาจประกาศสภาวะฉุกเฉิน อำนาจที่จะขอประชามติ ทั่วประเทศในเรื่องที่สำคัญของชาติ เรื่องเกี่ยวกับประชาคมยุโรป สนธิสัญญาระหว่าง ประเทศ และการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

ในรัฐธรรมนูญฉบับ 1946 ได้ให้อำนาจแก่นายกรัฐมนตรีที่จะเสนอให้ประธานาธิบดี ยุบสภาได้ แต่จะกระทำไม่ได้ในช่วง 18 เดือนแรก ยกเว้นแต่สภาผู้แทนฯ ได้เสนอญัตติ อภิปรายไม่ไว้วางใจ 2 ครั้ง ในช่วง 18 เดือนนี้ แต่ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ได้ลดช่วงเวลา 18 เดือน เหลือเพียง 1 ปี (สุรพล ราชภัณฑารักษ์, 2543, หน้า 312-318)

โดยสรุป รัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับของฝรั่งเศสแตกต่างกันในแง่การมอบอำนาจ ให้แก่ประธานาธิบดีซึ่งมีมากขึ้นในปัจจุบัน เช่น อำนาจในการยุบสภา อำนาจการแต่งตั้ง นายกรัฐมนตรี อำนาจในการประกาศสภาวะฉุกเฉิน และอำนาจในการควบคุมนโยบาย การต่างประเทศและการป้องกันประเทศ ประกอบกับฐานอำนาจของสาธารณรัฐที่ 5 มีบทบาทในฐานะผู้นำของประเทศเด่นชัดมากขึ้น ความแตกต่างที่สำคัญอีกอย่าง ก็คือ การแบ่งแยกอำนาจบริหารกับอำนาจนิติบัญญัติ ทำให้รัฐบาลเป็นอิสระจากแรงกดดัน ของรัฐสภามากขึ้น วุฒิสภาก็มีความเป็นอิสระจากสภาผู้แทนฯ มากขึ้น (ซึ่งแต่เดิม

สภาผู้แทนฯ สามารถเลือกสมาชิกวุฒิสภา 1 ใน 6 ของจำนวนทั้งหมด) เพราะมีฐานอำนาจจากการเลือกตั้งจากภูมิภาค จังหวัด และเทศบาล

การกำหนดรัฐธรรมนูญที่เน้นอำนาจบริหารมากขึ้น และวุฒิสภาที่ถ่วงดุลกับสภาผู้แทนราษฎรเช่นนี้เป็นผลงานของนายพลเคอ โกล และพรรคการเมืองฝ่ายขวา และฝ่ายกลางซึ่งมีส่วนสำคัญที่ทำให้การเมืองฝรั่งเศสมีเสถียรภาพมากขึ้นกว่าครั้งใด ๆ ในประวัติศาสตร์ฝรั่งเศส

ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งสำคัญที่สุดของฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1789 รูปแบบการปกครองเรียกว่า ระบอบเก่า (ancient regimes) เป็นลักษณะที่เรียกว่า ราชาธิปไตยหรือสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (absolute monarchy) กล่าวคือ อำนาจสูงสุดของรัฐจะตกอยู่ในพระหัตถ์ของพระราชา เท่ากับว่าพระองค์เป็นผู้ทรงสิทธิแต่ผู้เดียวในเรื่องอำนาจรัฐ การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งพระราชอำนาจเด็ดขาดในการปกครองประเทศ โดยดำเนินการเป็น 2 ระยะ ซึ่งในระยะแรกกษัตริย์ ต้องทรงต่อสู้เพื่อถือครองที่ดิน ระยะที่ 2 เป็นระยะที่กษัตริย์ต้องกลับมาต่อสู้เพื่อรักษาอำนาจเด็ดขาดของพระองค์กับพวกเสรีนิยม (liberalists) ซึ่งนำไปสู่การปฏิวัติเมื่อ ค.ศ. 1789 นั่นเอง ในระบอบเก่านั้น มืองค์กรทางการเมืองที่สำคัญ คือ สภาแห่งตัวแทน หรือสภาฐานันดร (les états généraux) สภาฐานันดรเป็นองค์ที่เป็นที่รวมของผู้แทน 3 ชั้น ซึ่งมีฐานะทางกฎหมายต่างกัน คือขุนนาง พระ ซึ่งเป็นกลุ่มอภิสิทธิชนและสามัญชน ซึ่งเป็นกลุ่มที่ถูกกีดกันทางสังคม สภาฐานันดรถูกเปลี่ยนมาเป็นสภาร่างรัฐธรรมนูญในเวลาต่อมา ในรัชสมัยของพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 เป็นยุคที่ฝรั่งเศสประสบความยุ่งยากในด้านการเงินและการคลัง อันเป็นผลมาจากการที่ฝรั่งเศสทำสงครามกับประเทศปรัสเซีย พระเจ้าหลุยส์ที่ 16 ต้องการปรึกษาหารือกับสมาชิก แต่ฝ่ายที่เป็นสมาชิกจากสามัญชน ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัว ต้องการให้สภานี้เปลี่ยนสภาพเป็นร่างรัฐธรรมนูญ อันเป็นผลให้สภาได้ประกาศตั้งตัวเองเป็นสมัชชาแห่งชาติ (national assembly) เมื่อ 17 มิถุนายน ค.ศ.1789 และต่อมาเมื่อ 27 มิถุนายน ปีเดียวกัน หลังจากการปฏิวัติใหญ่ก็ได้มีการลงมติเห็นชอบในหลักการให้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน 1789 ขึ้น และต่อมาได้ตรารัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1791

กษัตริย์แห่งฝรั่งเศส ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น โดยทรงมีพระราชอำนาจ ในด้านการเมืองการปกครอง คือ ทรงควบคุมทั้งอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร พระองค์ทรงร่วมใช้อำนาจทั้งสองร่วมกับ 2 องค์กร คือ องคมนตรี (ministers) และ สภาที่ปรึกษา (Council) และจากทฤษฎีอำนาจธิปไตย ของ ฌ็อง โบแต็ง (ปราชญ์ และขุนนางในระบบราชาธิปไตย) ทำให้กษัตริย์ฝรั่งเศสองค์ต่อมาเชื่อมั่นว่า พระองค์ คือ ประเทศชาติ คือ ความคงอยู่ของชาติ ทรงสิทธิ์ อำนาจอธิปไตยเหนือราษฎรในรัฐ ทรงมีอำนาจ อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ถึงกับสถาปนาพระองค์เป็นสุริยะราชันย์ ซึ่งเป็นผู้กล่าวประโยคประวัติศาสตร์ว่า “รัฐคือตัวข้า” “L’État, c’est moi” (“I am the State”) เพื่อเป็นการยืนยันในพระราชอำนาจอันเด็ดขาดแต่พระองค์เดียวในอันที่จะสร้าง ชาติฝรั่งเศสให้ยิ่งใหญ่เหนือชาติอื่นใดในยุโรป ดังนั้น ในรัชสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ฝรั่งเศสกลายเป็นมหาอำนาจทางทหาร ศูนย์กลางความเจริญของยุโรปในทุก ๆ ด้าน มีความมั่งคั่งทางการค้า การคลัง การพาณิชย์ แต่ว่าความเจริญดังกล่าว กลับเป็น ผลเสียต่อฝรั่งเศส และต่อระบอบราชาธิปไตยของฝรั่งเศสเองในช่วงปลายรัชสมัย ของพระองค์ (สุรพล ราชภัณฑารักษ์, 2543, หน้า 309)

ในยุคต่อมา คือ ยุคของพระเจ้าหลุยส์ที่ 15 และหลุยส์ที่ 16 ก็เจอปัญหา ด้านการเงิน การคลัง การใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยในราชสำนัก การใช้จ่ายเงินเพื่อทำสงคราม กับปรัสเซียรวมถึงการสร้างพระราชวังพักผ่อนที่ตำบลแวร์ซาย ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ อันเนื่องมาจากการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย การทำสงคราม พลเมืองอดอยาก ชาวไร่ชาวนา ต้องนำผลิตผลทางการเกษตรไปจ่ายแทนภาษีให้แก่รัฐ การปลุกเร้าความคิดในเรื่องสิทธิ ความเสมอภาคของมนุษย์ การมีส่วนร่วมในการปกครอง การเรียกร้องให้ราษฎรทุกฝ่าย ต่อต้านอำนาจอันไม่ชอบธรรมของรัฐต่อต้านรัฐของพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 การจับขังผู้ที่ ต่อต้านรัฐบาลความแตกต่างระหว่างสิทธิที่ไม่เท่าเทียมกันของชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม ฝรั่งเศส เป็นเหตุทำให้ชนชั้นกลางนำราษฎรเข้าทำลายที่คุมขังนักโทษทางการเมือง คือ คุกบาติล Bastille เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1789 ซึ่งอีก 100 ปีต่อมา รัฐบาลประกาศ ให้เป็นวันชาติฝรั่งเศส

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงจากระบบเก่า คณะผู้เปลี่ยนแปลงก็พยายามแสวงหา ระบอบใหม่ โดยพยายามเน้นในประเด็นของสิทธิของความเป็นมนุษย์สิทธิของ

ความเป็นพลเมือง ดังนั้นจึงได้มีการประกาศปฏิญญาแห่งสิทธิมนุษยชน (human right) เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789

โดยสรุป ประชากรเมืองของชาวฝรั่งเศสก่อนการเปลี่ยนแปลง ค.ศ. 1789 คือ หลักการแห่งทฤษฎีเทวสิทธิ์ แต่ภายหลังได้ยึดในหลักการ เสรีภาพ เสมอภาค และ ภราดรภาพ ซึ่งเป็นแนวความคิดที่สืบเนื่องมาจากศตวรรษที่ 18

การเมืองการปกครองของประเทศสหรัฐอเมริกา

อมร รักษาสัตย์ และคนอื่น ๆ (2543, หน้า 109-118) ได้รวบรวมประวัติการเมืองการปกครองของสหรัฐอเมริกาไว้ ความเป็นอิสระของสหรัฐอเมริกาเป็นอดีตอาณานิคมของอังกฤษ เพราะอาณานิคม 13 รัฐในอเมริกาก่อตั้งโดยชาวอังกฤษอพยพที่ไม่ต้องการอยู่ภายใต้การกดขี่ทางศาสนาของอังกฤษ รัฐสภาอังกฤษบังคับชาวอาณานิคมขายสินค้ากับอังกฤษ เท่านั้น ห้ามผลิตสินค้าแข่งกับอังกฤษ เมื่อรัฐบาลอังกฤษผูกขาดสินค้าใบชา ทำให้ชาวอาณานิคมทั้ง 13 รัฐประกาศอิสรภาพในวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1776

การเมืองการปกครองในสหรัฐอเมริกา ได้รับแนวคิดทางการเมืองมาจากจอห์น ล็อก และมองเตสกีเออ การปกครองประเทศสหรัฐอเมริกา: ระบบประธานาธิบดี แบ่งอำนาจการปกครองเป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ รัฐสภาเรียกว่า คองเกรส ประกอบด้วย 2 สภา คือ วุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎรรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาคือ รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรฉบับที่เก่าแก่ที่สุด โดยเริ่มต้นจากการที่ผู้แทนของรัฐต่าง ๆ 12 รัฐที่มาร่วมกันที่เมืองฟิลาเดลเฟีย ปี ค.ศ. 1787 นั้น โดยเจตนาจะมาเพื่อแก้ไขมาตราของรัฐธรรมนูญของสมาพันธรัฐเดิม แต่เมื่อมาถึงแล้วกลับกลายเป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญใหม่ โดยทั้ง 55 คนที่ร่างรัฐธรรมนูญใหม่นี้ส่วนมากมีพื้นเพจากชนชั้นที่มีทรัพย์สินส่วนมากจะเอียงไปทางอนุรักษนิยม มีความเกรงกลัวเรื่องผลของความรุนแรงจากพลังประชาธิปไตย อันที่จริงเขาเหล่านี้พื้นเพเดิม คือ มีบรรพบุรุษที่อพยพมาจากอังกฤษ จึงได้รับการศึกษาแบบอังกฤษ ความคิดทางการเมืองของนักปรัชญา เช่น จอห์น ล็อก และมองเตสกีเออ มีอิทธิพลต่อกลุ่มผู้นำเหล่านี้มาก นอกจากนี้ กลุ่มผู้นำเหล่านี้ยังได้ผ่านสงครามกบฏอิสรภาพปลดแอกจากอังกฤษ ฉะนั้น จึงรู้คุณค่าของอิสรภาพเป็นอย่างดี และชาวซึ่งว่า การปกครองมิใช่เรื่องทำให้เสรีภาพแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องของ

การจัดตั้งรัฐบาลที่เข้มแข็งเพื่อจะบริหารประเทศได้ รูปแบบการปกครองแบบสมัพันธ์รัฐ ขณะนั้น ไม่มีการจัดตั้งรัฐบาลกลางเลยมีแต่สภาองเกรส ซึ่งสภาองเกรสจะผ่านพระราชบัญญัติใด ๆ ได้ ก็ต่อเมื่อได้รับเสียงสนับสนุน 9 จาก 13 เสียง และถ้าหากจะแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็ต้องได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากทุกรัฐ

ระบอบประชาธิปไตยเป็นกติกาทงการเมืองที่สอดคล้องกับลักษณะการแข่งชันของระบบทุนนิยม เพราะรัฐและรัฐบาลเป็นผู้รักษากติกา หรือเป็นกรรมการในการดูแลให้ผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกัน ในสังคมสามารถตกลงต่อรองกันได้ ทั้งนี้อำนาจรัฐจะต้องเป็นกลางไม่ตกอยู่ในมือของกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด โดยเฉพาะ ซึ่งเป็นลักษณะของประชาธิปไตยแบบเสรีที่กลุ่มหลากหลายสามารถแข่งชันกันได้ (พหุนิยม)

สังคมตะวันตกมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจสูง และมีกลุ่มธุรกิจมากมาย นอกจากนั้น ยังมีกลุ่มอิทธิพลที่ผลักดันนโยบายของรัฐบาลอีกด้วย รากฐานของระบอบประชาธิปไตย ก็คือ การที่มีกลุ่มหลากหลาย แต่ในประเทศไทย สถานการณ์ดังกล่าว ยังไม่มีอยู่อย่างเต็มที่ ระบอบประชาธิปไตยจึงพัฒนาไปสู่ระบอบธนาธิปไตยที่กลุ่มทุนกลุ่มใหญ่สามารถยึดกุมอำนาจรัฐได้

ระบบทุนนิยม

สังคมคือคำบรรพ์ เป็นเผ่าขนาดเล็กที่เป็นญาติ ๆ กัน แบ่งปันทรัพย์สินเท่าที่มีอยู่อย่างเสมอภาค หากขัดสนก็อดกันทั้งเผ่า ทรัพย์สินไม่มีความหมายและไม่ได้เป็นเครื่องกำหนดอำนาจที่มีอยู่ในเผ่า แต่ระหว่างเผ่า นั้น เผ่าไหนมีชายฉกรรจ์และอาวุธมากกว่า ก็สามารถปล้นเผ่าอื่นได้

พัฒนาการของระบบทุนนิยม

พัฒนาการของระบบทุนนิยมมีความเป็นมา ดังนี้ (ฌรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2544, เออเนสต์, 2523, Schumpeter, 1950, Wood, 2002)

ยุโรปก่อนทุนนิยม ในสมัยกลาง (Middle Ages) หรือยุคมืด (dark age)
ยุโรปตะวันตกแบ่งเป็นนครรัฐต่าง ๆ แย่งชิงอำนาจกันด้วยวิธีที่รุนแรง ที่เรียกว่า สงคราม

ใครที่สามารถครอบครองที่นาและชายฉกรรจ์ได้เป็นจำนวนมาก จะเป็น ขุน หรือ พระยา เรียกระบบนี้ว่า สักคินา (feudalism)

ทุนนิยมยุคเริ่มต้น เป็นระยะเวลาที่ยุโรปเข้าสู่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (renaissance) ราวคริสต์ศตวรรษที่ 14 การค้าระหว่างแคว้นต่าง ๆ มีความสำคัญมากขึ้น รวมทั้งการเงินและการธนาคาร ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 16-18 นครรัฐ (city states) รวมกันก่อตั้งเป็นประเทศรัฐ (nation states) รัฐบาลแต่ละประเทศมีนโยบายส่งเสริมการผลิตและการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้าต่างประเทศ ระบบนี้เรียกว่า Mercantilism นำไปสู่ การล่าเมืองขึ้น (colonialism) ความขัดแย้งเกิดขึ้นว่าใครจะได้ยึดครองทรัพยากร มากกว่ากัน ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 Adam Smith นักปราชญ์ผู้ก่อตั้งอุดมการณ์ เศรษฐศาสตร์เสรีนิยม (economic liberalism) กล่าวว่า รัฐบาลควรวางเฉย ปล่อยให้เศรษฐกิจ เติบโตเอง (laissez faire) การผลิตและการค้าเสรีจะได้เติบโตโดยอัตโนมัติและสร้างความมั่งคั่งผาสุกให้แก่สังคมโดยทั่วไป ประชญาใหม่นี้ เกิดขึ้นพร้อมกับการคิดประดิษฐ์ เครื่องจักรใหม่ (technological revolution) ทำให้นายทุนเจ้าของกิจการสามารถทำลาย ศิลปหัตถกรรมชาวบ้านและยึดตลาดทั้งหมด ด้วยสินค้าราคาต่ำและคุณภาพที่สม่ำเสมอ

ทุนนิยมในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ประชญาเศรษฐศาสตร์เสรี ผนวกกับการปฏิวัติ อุตสาหกรรม (industrial revolution) สร้างความเหลื่อมล้ำครั้งยิ่งใหญ่ แรงงานหมดศักดิ์ศรี ไม่มีอำนาจต่อรอง ทรัพยากรทั้งหมดอยู่ในมือของอังกฤษ อุตสาหกรรมพื้นเมือง ต่างถูกยกเลิก อำนาจการเมืองโดยมากอยู่ในมือชนชั้นเจ้านายเก่า (เจ้าของที่ดิน) อำนาจเศรษฐกิจอยู่ในมือนายทุนรุ่นใหม่ ชนชั้นกลางมีจำนวนน้อยจึงมีเสียงไม่มาก ชนชั้นกรรมาชีพไม่มีอำนาจต่อรอง คริสต์ศตวรรษที่ 19 จึงเป็นศตวรรษแห่งการปฏิวัติ

ทุนนิยมในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 อุตสาหกรรมสหรัฐ (เช่น น้ำมัน เหล็ก) มีลักษณะที่ผูกขาด ฝ่ายเสรีนิยมเห็นว่า จำเป็นที่ต้องคุ้มครองและ ให้สิทธิอำนาจแก่ชนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ และคุมพฤติกรรมของนายทุนให้อยู่ใน ขอบเขตในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ประเทศตะวันตกส่วนมากถือระบบประสมประสาน (mixed economy) คือ เป็นทุนนิยมเสรี แต่รัฐเข้ามาแทรกแบบสังคมนิยม ใต้ระบอบ ประชาธิปไตยเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการผูกขาด การฮั้ว การฉ้อราษฎร์บังหลวง และ มัจฉาคติ (ปลาเล็ก กินปลาใหญ่) ระบบประสมนี้ สำเร็จในระดับหนึ่ง คือ สามารถ

แบ่งปันอำนาจได้ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตามก็มีข้อบกพร่องจากการทำให้เศรษฐกิจโลกตกต่ำ ราว ๆ ค.ศ. 1930 คนตกงานเป็นล้าน ๆ คน และเกิดสงครามโลกถึง 2 ครั้ง จะเห็นได้ว่า ระบบทุนนิยมผสม (mixed capitalism) มีทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว ที่สำคัญที่สุดคือ ได้ยกระดับประชาชนจำนวนมากเข้ามาอยู่ในชนชั้นกลางที่แข็งแกร่ง มีบทบาทรับผิดชอบในการเมือง แทนที่จะเป็นฝ่ายถูกกระทำหรือไม่มีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น ความสำเร็จของทุนนิยมผสม ปรากฏในงานของ John Maynard Keynes (นักเศรษฐศาสตร์, ค.ศ. 1883-1943) ที่นิยามบทบาทของรัฐในการควบคุมและส่งเสริมกลไกของทุน

ทุนนิยมหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถูกลักการของ Keynes ว่า รัฐต้องมีบทบาทแทรกแซงเศรษฐกิจไม่ให้ตลาดมีความผันผวนมากนัก ระบบกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ งานสาธารณสุข โภค การสาธารณสุข และการศึกษาระดับประชาบาล เป็นหน้าที่ของรัฐ มีการก่อตั้งรัฐสวัสดิการ (welfare states) ที่รับรองว่าจะไม่มีประชากรผู้ใดที่ถูกทอดทิ้งให้ออดตาย ระบบผสม (ทุนนิยม + สังคมนิยม) ในช่วงนี้มีความสำเร็จหลายอย่าง เช่น เศรษฐกิจเติบโตอย่างต่อเนื่อง เกิดการดึงประชากรส่วนใหญ่เข้ามาเป็นชนชั้นกลาง ลดความเหลื่อมล้ำและความขัดแย้ง และมีการแบ่งอำนาจในสังคมให้โปร่งใสและยุติธรรม

ทุนนิยมปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 ต้นทศวรรษ 1980 ลักการเศรษฐกิจประสมของ Keynes ไม่ได้ได้รับความนิยมเชื่อถือและศรัทธาอีกต่อไป เพราะถูกมองว่าเป็นนโยบายที่ล่าช้า ขัดขวางการดำเนินการของระบบทุน ในขณะที่ทฤษฎีตลาดเสรี (free market) ของ Milton Friedman (นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล ปี ค.ศ. 1976) ได้รับความนิยมศรัทธาแทน ทฤษฎีตลาดเสรีเห็นว่า การแทรกแซงของรัฐทำให้ตลาดบิดเบี้ยวไม่สมดุล ดังนั้น รัฐควรวางเฉย ปล่อยให้ตลาดเสรีเป็นตัวคุมเศรษฐกิจโดยอัตโนมัติ

งานที่ยิ่งใหญ่ชิ้นหนึ่งของเขา คือ ผลงานจากหนังสือที่ชื่อว่า ทุนนิยมและเสรีภาพ (capitalism and freedom) ตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 1962 เป็นการนำความคิดของ อัดัม สมิท มาอธิบายใหม่ในบริบทของครึ่งหลังศตวรรษที่ 20 แนวคิดในหนังสือเล่มนี้ แม้จะเขียนมากกว่า 40 ปีที่แล้ว แต่ยังคงมีความทันสมัย สามารถใช้อธิบาย ปัญหาของระบบทุนนิยม และประชาธิปไตย ทั้งในประเทศที่เจริญแล้ว และประเทศโลกที่สาม เช่น ประเทศไทย

Friedman เชื่อว่า เศรษฐกิจกับการเมืองแยกกันไม่ออก แม้เศรษฐกิจจะเป็นเรื่องของวัตถุนิยมเสรีภาพทางเศรษฐกิจ และเสรีภาพทางการเมืองหรือประชาธิปไตย ในที่สุดแล้วก็แยกขาดจากกันไม่ได้ Friedman เชื่อว่า อำนาจทางเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมหรือตลาดเสรีนั้น ต่างกับอำนาจทางการเมือง ตลาดเสรีและเสรีภาพทางเศรษฐกิจ มีลักษณะที่ทำให้เกิดการกระจายอำนาจ เป็นบ่อเกิดของความก้าวหน้าในอารยธรรมของมนุษย์ นำมาซึ่งความหลากหลาย ซึ่งตรงข้ามกับอำนาจทางการเมือง ที่มีลักษณะคล้ายตามกัน มีลักษณะกระจุก และต้องแบ่งปันกันอย่างจำกัด ผู้นำประเทศทางการเมืองมิได้คนเดียว สมมุติฐานของ Friedman ที่ว่า ประชาธิปไตยกับตลาดเสรีนั้น เป็นของคู่กัน และประชาธิปไตยเมื่อเปรียบเทียบกับตลาดเสรี ดูเหมือนจะไร้เสถียรภาพ เปราะบาง และไม่ยั่งยืน ทราบใดที่ระบบทุนนิยมยังไม่เสรีเหมือนที่ Friedman ตั้งใจไว้ให้เป็น ประชาธิปไตยก็จะต้องมีอุปสรรคมากเช่นกัน

จุดเริ่มต้นที่ทำให้ ระบบทุนนิยม (capitalism) เติบโตและขยายตัวแพร่กระจายไปทั่วทั้งโลก จนกลายมาเป็นโครงสร้างพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจโลกในทุกวันนี้ ว่ากันว่าเกิดขึ้นมาจากองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการใหญ่ ๆ ดังนี้ (พรณี บัวเล็ก, 2545, หน้า 129)

1. การถูกรองรับด้วยระบบรวมศูนย์อำนาจ
2. การครอบครองแหล่งวัตถุดิบและพื้นที่การค้า
3. การก้าวกระโดดในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

องค์ประกอบทั้ง 3 ประการที่ว่ามี ได้ปรากฏตัวขึ้นมาอย่างชัดเจนและครบถ้วนสมบูรณ์ในทวีปยุโรปภายหลังจากที่บทบาทของ “ศาสนจักร” ของชาวคริสต์ เกิดความเสื่อมโทรมและความขัดแย้งภายในกันเอง จนนำไปสู่การพังทลายหรือการแยกอำนาจของศาสนจักรออกจากอำนาจของอาณาจักร สภาการณดังกล่าว นำไปสู่การปลดปล่อยให้เกิดพลังต่าง ๆ ซึ่งกลายมาเป็นองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการดังนี้ (พรณี บัวเล็ก, 2545, หน้า 136)

1. การเกิดขึ้นของรัฐชาติยุคใหม่ที่รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่กษัตริย์ในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และพยายามเป็นอิสระจากอำนาจของศาสนจักรทั้งในแง่รูปแบบ

และเนื้อหา จะเห็นได้จากคำอธิบายของนักคิด นักปรัชญาในยุคนั้น เช่น “โทมัส ฮอบส์” ซึ่งกล่าวเอาไว้ว่า

“... แทนที่จะให้ความเคารพแก่พระเจ้าที่ตายไปแล้ว เราทุกคนเป็นหนี้บุญคุณแก่พระเจ้าที่อยู่กับเราชั่ววันรันคร นั่นก็คือสันติสุขและการป้องกันตนเอง กษัตริย์ที่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นได้นั้น มีคุณ ควรที่เราทั้งหลายจะมอบอำนาจให้ในฐานะผู้ที่สร้างหลักประกันให้กับสิทธิปวงชน ส่งผลให้รัฐชาติยุคใหม่ จำเป็นจะต้องมีศูนย์กลางอำนาจเพื่อควบคุมกิจกรรมทั้งหลายภายใต้รัฐทั้งหมด...”

2. การขยายตัวของชนชั้นกลาง และบทบาทของพ่อค้าภายใต้อำนาจรวมศูนย์ของกษัตริย์ในแต่ละรัฐ มีผลทำให้เกิดการแข่งขันทางการค้า และการขยายตัวของลัทธิทุนนิยมเข้าไปครอบครองแหล่งวัตถุดิบและพื้นที่การตลาดในขอบเขตทั่วโลก ภายใต้ยุคแห่งการ “ล่าอาณานิคม” ของชาวยุโรป ที่ดินในแอฟริกาตะวันตก แอฟริกาใต้ ที่ถูกยึดเอาไว้เป็นที่ตั้งรกรากของชาวยุโรปแท้ไม่ก็พนักคน ถูกแปรสภาพให้เป็นไร่โกโก้ ยางพารา ไร่ยาสูบ ฯลฯ จนท้ายที่สุดสิ่งเหล่านี้ได้นำไปสู่โครงสร้างเศรษฐกิจระดับโลกที่เต็มไปด้วยความไม่สมเหตุ สมผล เต็มไปด้วยการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกัน หรือยังคงลักษณะของความเป็นโครงสร้างแบบอาณานิคม ดำรงอยู่ในระบบเศรษฐกิจโลกอยู่จนตราบเท่าทุกวันนี้

3. อย่างไรก็ตาม สิ่งเหล่านี้ไม่อาจเกิดขึ้นได้เลยถ้าหากไม่มีการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์แบบก้าวกระโดดในยุโรปในช่วงเดียวกันกับที่อำนาจของศาสนจักรได้พังทลายควบคู่ไปกับบทบาทของพ่อค้าสิ่งประดิษฐ์ของนักวิทยาศาสตร์ในยุโรป ไม่ว่าจะเป็นปืนไรเฟิล ปืนกลอัตโนมัติ ปืนใหญ่สนาม ยากวินิน โรงงานทอผ้า เครื่องจักรไอน้ำ เทคโนโลยีการเดินเรือ ฯลฯ ทำให้พ่อค้าในยุโรปสามารถครอบครองโลกทั้งโลก

ภายใต้การขับเคลื่อนลัทธิทุนนิยมโดยอาศัยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการที่ว่านี้ การแข่งขันเพื่อแย่งชิงแหล่งวัตถุดิบและพื้นที่การตลาดของรัฐต่าง ๆ ในยุโรปในยุคแห่งการล่าอาณานิคมนั้น ท้ายที่สุดก็นำมาซึ่งสงครามโลก ครั้งที่ 1 และบานปลายต่อมากลายเป็นสงครามโลก ครั้งที่ 2 ก่อนที่จะแปรสภาพไปเป็น “สงครามเย็น”

อันเนื่องมาจากทัศนคติที่แตกต่างกันในกรรมวิธีทางเศรษฐกิจ ระหว่างฝ่ายทุนนิยมกับฝ่ายสังคมนิยมภายใต้ความพยายามหล่อเลี้ยงระบบทุนนิยมให้คงอยู่และพัฒนาได้ต่อไป ด้วยองค์ประกอบเหล่านี้ ก่อให้เกิดสถานการณ์ดังต่อไปนี้ คือ (Schumpeter, 1950)

1. นับตั้งแต่สงครามเย็นยุติลงไปแล้ว ความขัดแย้งระหว่างทุนนิยมกับสังคมนิยม สลายลงไปด้วย แต่ความสับสนอลหม่านที่ปรากฏตัวขึ้นมา ยังคงแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน และมีแนวโน้มที่จะทวียิ่งขึ้นไป จนกลายเป็นปัญหาที่สามารถส่งผลกระทบต่อสังคม ทั้งโลก เช่น

1.1 การเพิ่มขึ้นของประชากรเร็วเกินไป

1.2 ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่ร่อยหรอ และถูกใช้ประโยชน์ไม่คุ้มค่า

1.3 ปัญหาความยากจนของประเทศกำลังพัฒนาที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐต่อรัฐ อาชญากรรมข้ามชาติ การก่อการร้ายสากล

1.4 ภัยคุกคามของการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์

1.5 การแพร่กระจายของโรคระบาด

สิ่งเหล่านี้ได้ถูกมองโดยประเทศศูนย์กลางทุนนิยมโลกอย่างสหรัฐอเมริกาว่าเป็นภัยคุกคาม ที่ไม่อาจควบคุมได้ ภายใต้สภาวะที่โลกยังมีลักษณะเป็นแบบพหุนิยมทางอำนาจ หรือโลกที่มีศูนย์กลางอำนาจอยู่หลายแห่ง หรือหลายขั้วอำนาจ ภายใต้ทัศนคติของประเทศผู้นำโลก หรือศูนย์กลางทุนนิยมโลก ได้ก่อให้เกิดฉากสถานการณ์ความขัดแย้งแบบใหม่ นั่นก็คือ ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายที่ต้องการจะเป็นมหาอำนาจขั้วเดียวในโลกกับฝ่ายที่ต้องการให้โลกประกอบไปด้วยลักษณะหลายขั้วอำนาจ แนวโน้มของการปะทะขัดแย้งระหว่างสองฝ่ายไม่ได้เป็นเพียงแค่การปะทะขัดแย้งในด้านทัศนคติเท่านั้น แต่นับวันวันยิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นไปได้ที่จะนำไปสู่สงครามเย็นยุคใหม่หรือแม้กระทั่งสงครามโลกครั้งใหม่ได้เสมอ

2. การที่แหล่งวัตถุดิบสำคัญต่าง ๆ ยังอยู่ภายใต้การจัดการโดยระบบเศรษฐกิจแห่งชาติ และพื้นที่ทางการตลาดหลายพื้นที่ในโลกยังเต็มไปด้วยเครื่องกีดขวาง อันเนื่องมาจาก กฎหมายท้องถิ่นภายในชาตินั้น ๆ สิ่งเหล่านี้ได้ถูกมองโดยฝ่ายทุนนิยมเสรีหรือเสรีนิยมใหม่ ซึ่งประกอบไปด้วยบริษัทข้ามชาติและรัฐบาล ที่มีบริษัทข้ามชาติหนุนหลังว่า ล้วนแต่เป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องรื้อถอนหรือถูกขจัดออกไปด้วยกันทั้งสิ้น ตลาดเสรี ในแต่ละพื้นที่ ที่เคยถูกยื้อแย่งแข่งขันโดยนักล่าอาณานิคมชาวยุโรปจนกลายเป็นต้นเหตุของสงครามโลกครั้งที่ 1 และถูกยกระดับ

ให้กลายเป็นตลาดเสรีของโลก สหรัฐอเมริกาเข้าไปฟื้นฟูบูรณะยุโรปซึ่งกำลังบอบช้ำจากสงครามโลกครั้งที่ 2 พร้อม ๆ กับการจัดตั้งองค์กรระดับโลกขึ้นมาควบคุมระเบียบต่าง ๆ ไม่ว่าจะธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ องค์การสหประชาชาติ ความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปควบคุมแหล่งทรัพยากรสำคัญ ๆ เพื่อให้ทรัพยากรเหล่านั้นถูกนำมาใช้อย่างได้ประโยชน์สูงสุดและให้สอดคล้องกับภาวะความเสื่อมถอยของระบบนิเวศที่กำลังกลายเป็นตัวคุกคามระบบทุนนิยมยิ่งขึ้นทุกที กลายเป็นการปะทะกันระหว่างฝ่ายวัตถุกับฝ่ายจิตวิญญาณจนทำให้ความเชื่อทางศาสนาที่มีลักษณะเข้มข้น (orthodox) ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะศาสนาอิสลาม คาธอลิก หรือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแบบเข้มข้น ได้กลายเป็นศัตรูตัวสุดท้าย ของฝ่ายทุนนิยม หรือเป็นสิ่งที่นักสนับสนุนลัทธิทุนนิยม เช่น วอลเตอร์ ไอแซคสัน ผู้บริหารบริษัท แอล. เอ. ไทม์ ที่สรุปว่า ศัตรูของทุนนิยมก็คือ ผู้ที่ยังยึดเหนี่ยวกับจิตวิญญาณแบบเข้มข้น หรือพวกจิตวิญญาณยุคใหม่ (new age spirituality) นั่นเอง”

3. การหาทางตอบสนองต่อการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรคการค้นหาลูกที่จะนำมาใช้ทดแทนทรัพยากรธรรมชาติที่กำลังร่อยหรอลงไป ทำให้ลัทธิทุนนิยมนั้น ให้ความหวังไว้กับการก้าวกระโดดทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีครั้งใหญ่ หรือที่เรียกกันว่า “การปฏิวัติเทคโนโลยี” ที่จะนำไปสู่อารยธรรมแบบใหม่ หรืออารยธรรมในคลื่นลูกที่ 3 ในขณะที่กำลังพัฒนาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในระดับที่หวังเอาไว้ว่า จนสามารถผลิตปัญญาเทียม (artificial intelligent) ขึ้นมาได้ในวันใดวันหนึ่ง

ทุนนิยม เป็นระบบเศรษฐกิจซึ่งผลิตภัณฑ์และสินค้ามีการจำหน่าย แลกเปลี่ยนซื้อขายโดยทางเอกชน บริษัท หรือกลุ่มธุรกิจ เพื่อสร้างผลกำไรให้กับหน่วยงาน โดยการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ ที่มีการรองรับทางกฎหมายและมีการแข่งขันการในเชิงการค้าเพื่อทำกำไรสูงสุด (Wood, 2002) ซึ่งไม่ได้ควบคุมโดยหน่วยงานกลางหรือจากทางรัฐบาล จะกล่าวถึงทุนและที่ดินว่าเป็นสมบัติส่วนบุคคล การตัดสินใจทางเศรษฐกิจเป็นกิจกรรมส่วนบุคคล ไม่ใช่การควบคุมบริหารโดยรัฐ และตลาดเสรีจะเป็นตัวกำหนดราคา ควบคุมและระบุทิศทางการผลิต แนวคิดทุนนิยม จะมีแนวคิดตรงข้ามกับสังคมนิยม ที่มีความเห็นคัดค้านว่ากำไรที่เกิดขึ้นจะทำให้เกิดช่องว่างทางสังคม

ทำให้คนที่มั่งคั่งรวยมากขึ้น โดยกำไรควรจะมีการแบ่งปันให้กับสังคมในชั้นล่างลงมา การกระจุกตัวของทุน เป็นสภาพที่ขนาดของทุนในมือนายทุนรายใดรายหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ขยายตัวเติบโตเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยการได้กำไรมาและนำกำไรมาลงทุนเพิ่มเพื่อให้ได้กำไรมากขึ้นไปอีก จนกลายเป็นบรรษัทขนาดใหญ่ที่มีอิทธิพลเหนือตลาด (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2544, หน้า 14)

ทฤษฎีเกี่ยวกับทุนนิยมถูกพัฒนาขึ้นในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่น การปฏิวัติอุตสาหกรรมและลัทธิจักรวรรดินิยมของยุโรปภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ หรือ The Great Depression และสงครามเย็น ทุนนิยมให้คุณค่ากับการที่ราคาถูกตัดสินในตลาดเสรี โดยการค้าที่เป็นผลมาจากการตกลงด้วยความสมัครใจของผู้ซื้อและผู้ขาย โดยพยายามอธิบายให้เห็นว่า ทำไมทุนนิยมจึงมีแนวโน้มที่จะสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มากกว่าในระบบอื่น ๆ ที่รัฐบาลเข้ามามีบทบาทจัดการในระดับที่สูงกว่า สิทธิของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่จะสามารถทำการได้แบบนิติบุคคล (บริษัท) ในการซื้อและขายสินทรัพย์ และที่ดิน, แรงงาน, เงินตราในตลาดเสรี สามารถวางใจได้ว่ารัฐจะสามารถบังคับให้เกิดการเคารพสิทธิทรัพย์สินส่วนบุคคล แทนที่จะต้องพึ่งการคุ้มครองแบบศักดินา

ลักษณะที่สำคัญของระบบทุนนิยม

เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลมาระบบหนึ่ง คุณลักษณะที่สำคัญของระบบทุนนิยม คือ การยอมรับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคล เปิดโอกาสให้บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพในการประกอบการทางเศรษฐกิจได้เพื่อให้ได้มาซึ่งกำไรหรือประโยชน์อื่นใดตามความสามารถและความปรารถนาของแต่ละบุคคล โดยที่รัฐจะเข้าไปแทรกแซงน้อยที่สุด หลักเศรษฐกิจการตลาดแบบเสรี กล่าวคือ ผลผลิตจะถูกผลิตขึ้นเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของผู้บริโภคไม่มีการผูกขาดทางด้านราคา ปล่อยให้มีการแข่งขันอย่างเสรี ประชาชนมีอิสรภาพที่จะเลือกซื้อสินค้าที่สร้างความพึงพอใจหรือสนองตอบต่อความต้องการของตนสูงสุด หลักการแข่งขัน ผู้ประกอบการ หรือนักธุรกิจจะผลิตสินค้าอะไรก็ได้ เมื่อผลิตแล้วก็จะมีเสรีภาพที่จะเสนอขายให้ผู้บริโภค กำไรเป็นผลประโยชน์ที่ชอบธรรมอันเกิดจากการลงทุน กำไรถือเป็นแรงจูงใจที่สำคัญที่จะช่วยให้เศรษฐกิจ

ก้าวหน้าต่อไปได้ ด้วยเหตุที่ว่าระบบทุนนิยม เป็นระบบที่ให้เสรีภาพกับประชาชนในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ โดยที่รัฐแทรกแซงน้อยที่สุด และการดำเนินการทางเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นได้ในหมู่เอกชนก็จำเป็นต้องมีการลงทุนจากผู้ประกอบการ ซึ่งแรงจูงใจที่สำคัญที่จะผลักดันให้เกิดการลงทุนได้ก็คือ ผลกำไรนั่นเอง โดยสรุป ลักษณะที่สำคัญของระบบทุนนิยม มีดังนี้ (พรรณี บัวเล็ก, 2541, หน้า 154)

1. การมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคลเป็นปัจจัยที่สำคัญ ซึ่งหมายความรวมถึงการอนุญาตให้เอกชนสามารถถือครองทรัพย์สินได้มากเท่าที่จะหามาได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

2. การแข่งขันเสรี ลัทธิทุนนิยมสนับสนุนให้มีการแข่งขันเสรี ซึ่งจะทำให้ผู้ขายเสนอราคาที่เหมาะสมที่สุดด้วยศักยภาพการผลิตที่ดีที่สุด คนที่ไม่เหมาะสมกับการผลิตประเภทนั้น ๆ จะถูกกันออกจากตลาด และเหลือแต่ผู้ผลิตที่มีประสิทธิภาพ

3. ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบตลาด ซึ่งหมายถึงระบบที่อนุญาตให้เอกชนสามารถลงทุนในการผลิตหรือใช้จ่ายเงินเพื่อหาซื้อสินค้าและบริการได้ตามความสามารถและความต้องการโดยไม่มีกฎระเบียบหรือข้อบังคับจากรัฐบาล โดยเชื่อว่าในที่สุดจะทำให้ราคาของสินค้าและบริการอยู่ในจุดสมดุล คือจุดที่ผู้ซื้อและผู้ผลิตมีความเห็นตรงกันว่าราคาอยู่ในช่วงที่เหมาะสม

4. อิสระในการบริหาร ลัทธิทุนนิยมต้องการอิสระในการบริหารงานโดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐบาล เพราะในความคิดของพวกเขาทุนนิยมเชื่อว่ารัฐบาลไม่มีทางเข้าใจได้หมดว่าเอกชนต้องการอะไร

แนวคิดว่าด้วยทุนนิยมผูกขาด

Sweezy (อ้างถึงใน กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2526, หน้า 76) นักเศรษฐศาสตร์การเมืองที่สำคัญคนหนึ่ง กล่าวถึงแนวคิดว่าด้วยทุนนิยมผูกขาด โดยพยายามจับกฎเศรษฐกิจว่าด้วยการพัฒนาระบบทุนนิยม ไว้ดังนี้

1. เนื่องจากการผูกขาดทำให้อัตราผลกำไรของนายทุนเพิ่มขึ้น แต่เพิ่มขึ้นเฉพาะของนายทุนผูกขาดเท่านั้น มิใช่เพิ่มขึ้นทั้งระบบเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้ กำไรพิเศษ (extra profit) จะเกิดขึ้นได้โดยการขูดรีดจากโรงงานย่อย ๆ ที่ไม่มีอำนาจผูกขาด

2. เมื่อกำไรถูกรวมศูนย์อันเนื่องมาจากการผูกขาด ย่อมจะมีผลให้การสะสมทุนเพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำลง

หนังสือพิมพ์ The Nation ได้ลงบทความของ ศาสตราจารย์ Jeffrey Sachs แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ซึ่งตำหนิการทำงานของไอเอ็มเอฟมาโดยตลอด และกล่าวถึงระบบตลาดทุนในยุคโลกาภิวัตน์ว่า กำลังทำความผิดหวังให้กับชาติต่าง ๆ เพราะได้สร้างฟองสบู่ที่กำลังจะแตก และหากนักลงทุนเกิดความตื่นตระหนก ทำให้แย่งกันขายหุ้น และพันธบัตรที่ถืออยู่ ก็จะทำให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงได้ แต่ Sachs ก็สรุปว่า แม้ระบบตลาดทุน จะมีปัญหาดังกล่าว การอาศัยกลไกตลาด (เสรี) เพื่อจัดสรรเงินทุน ก็ยังดีกว่า (superior) การจัดสรร โดยรัฐบาลซึ่งมีจุดอ่อน เพราะขาดความรู้ และข้อมูล (ignorance) และการตัดสินใจ จะถูกแทรกแซงจากปัจจัยทางการเมือง ดังนั้น Sachs จึงแนะนำให้อาศัยกลไกตลาดเสรีต่อไป แต่ต้องปฏิรูปให้เกิดความโปร่งใสมากยิ่งขึ้น ประกอบกับเพิ่มความเคร่งครัดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลทั้งของบริษัทต่าง ๆ ตลอดจนจรรยาบรรณของนักวิเคราะห์อีกด้วย

ทุนนิยม เป็นระบบที่เรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า วัตถุนิยมเป็นระบบที่สนองตอบต่อความต้องการของมนุษย์ และความอยากได้ใคร่มี ความอยากเหนือผู้อื่น อยากสุข อยากสบาย อยากมีอำนาจ

ทุนนิยมเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว เพราะเป็นระบบที่ขับเคลื่อนด้วยกิเลสที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ โดยไม่ได้คำนึงถึงความจริงที่ว่า พลังและการหลอกล่อนให้ระบบนี้หมุนไปได้ นั่น คือ เลือดและน้ำตาของผู้ด้อยโอกาส นายทุนสักคนหนึ่งตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นมา จ้างแรงงาน ซื้อวัตถุดิบ หาพลังงาน หาเงินทุน เข้ามาประกอบการ นายทุนนั้นอ้างกันเสมอว่า เป็นผู้สร้าง สร้างงาน สร้างสินค้า สร้างเศรษฐกิจ หากแต่ความจริงในระบบทุนนิยมที่ดำเนินไปนั้น นายทุนผู้นั้นเป็นผู้ทำลาย ทำลายด้วยพลังอันรุนแรง นายทุนพรากแรงงานเกษตรกรรม มาตกนรกในโรงงานอุตสาหกรรม ขโมยเวลาอันน้อยนิดในชีวิตของแรงงานนั้น ให้มาทำงานเหมือนเครื่องจักร หรือสัตว์แรงงาน หมกโอบอกพัฒนาตนเองให้สามารถเลี้ยงดูตนเองได้ ทำงานเพื่อแลกเงิน แล้วเอาเงินนั้นไปซื้ออาหาร ทั้ง ๆ ที่คนเหล่านั้น สามารถผลิตอาหารได้ หากไม่ถูกสังคมที่นิยมทุน ล้างสมองให้โง่งนยอมมาตกนรก ค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ แทบไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต และ

ถูกปล้นอนาคตจากการกดขี่ค่าแรงงาน กำไรของโรงงานอุตสาหกรรมหรือกิจการ
ในระบบทุนนิยม ฟ้องชัดเจนว่า แรงงานถูกปล้น ใช้แรงงานทำงานแต่กลับให้ค่าแรง
ที่น้อย ในขณะที่นายทุนได้กำไรมหาศาล คนทำงานหนักแต่ได้รายได้ที่น้อย ซึ่งผิด
ธรรมชาติ หากประชาชนสามารถเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ มีการผลิต การใช้
เท่าที่จำเป็น ลดการลงทุนที่มุ่งหวังกำไรลงบ้าง รู้จักกลับไปอยู่กับธรรมชาติ ไม่สะสม
ไม่โลภ รู้จักพอเพียง พัฒนาเยาวชนรุ่นใหม่ และชี้้นำให้ประชาชนในประเทศมีความรู้
และความเข้าใจระบบทุนนิยม เพื่อที่นำข้อดีของระบบทุนนิยมมาใช้ ให้สอดคล้องและ
เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในสังคมแต่ละประเทศ

ข้อดีข้อเสียของระบบทุนนิยม

ข้อดีของระบบทุนนิยม อาจสรุปได้ ดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,
2543, หน้า 2)

1. เสรีภาพในทางเศรษฐกิจของระบบทุนนิยมจะเป็นแรงจูงใจที่สำคัญให้มนุษย์
มีกำลังใจที่จะทุ่มเทความรู้ความสามารถในการประกอบการ เพื่อแสวงหาประโยชน์ได้
มากที่สุด นั่นคือ ระบบทุนนิยมจะช่วยผลักดันให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่
กล่าวคือ ระบบทุนนิยมจะช่วยผลักดันให้เกิดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจยิ่งขึ้น เช่น
ด้านเกษตรกรรม อาจใช้เงินทุนก้อนโตในการดำเนินธุรกิจแบบฟาร์มขนาดใหญ่ที่ทันสมัย
ซึ่งให้ผลผลิตที่แน่นอน ด้านอุตสาหกรรมก็อาจดำเนินการ และพัฒนาโรงงานขนาดใหญ่
ขึ้นมา เป็นต้น กิจกรรมทุนนิยมเหล่านี้ จะทำให้ลูกจ้างมีรายได้ที่แน่นอน และเกิด
ความมั่นคงในงานอาชีพ ผู้ประกอบการก็อาจนำผลประโยชน์ที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนา
กิจการของตน ซึ่งต่างก็ใช้ความรู้ความสามารถในการประกอบการกันอย่างเต็มที่
2. ผลจากความพยายามที่จะคิดค้นเครื่องจักรกลจากการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี
สมัยใหม่ ทำให้ความสามารถในการผลิตของสังคมสูงขึ้น ต้นทุนต่อสินค้าหนึ่งหน่วย
จะต่ำลง สามารถขายในราคาถูกลง อันจะเป็นผลดีต่อประชาชนผู้บริโภค โดยส่วนรวม
3. ความเจริญก้าวหน้าของระบบทุนนิยมเป็นผลให้เกิดศูนย์กลางเศรษฐกิจ การค้า
การผลิต การคมนาคมขนส่ง มีเมืองเกิดขึ้นมากมาย

4. ประเทศทุนนิยมบางประเทศที่เอกชนสามารถแสวงหากำไรได้จำนวนมากแล้ว ยังได้นำเงินรายได้ไปบริจาคให้มูลนิธิ หรือองค์กรการกุศล เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาสกว่า อีกด้วย

ข้อเสียของระบบทุนนิยม อาจสรุปได้ ดังต่อไปนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัย-
ธรรมมาธิราช, 2543, หน้า 3)

1. ธุรกิจที่ต้องลงทุนมากและเป็นธุรกิจขนาดใหญ่จะเกิดขึ้นมาก เช่น ห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ เป็นผลให้กิจการธุรกิจขนาดเล็ก เช่น ร้านขายของชำได้รับการกระทบกระเทือน และต้องปิดกิจการไป รวมทั้งระบบทุนนิยมอาจนำไปสู่การผูกขาด นั่นคือ กลุ่มนักธุรกิจที่มีเงินมากจะซื้อกิจการประเภทเดียวกันไว้ในมือ พวกนี้สามารถที่จะเพิ่มหรือลดปริมาณการผลิต ซึ่งหมายความว่า จะเป็นผลให้ราคาสินค้าขึ้นลงได้ ผลเสียจะตกอยู่กับประชาชน ผู้บริโภคโดยรวม

2. ระบบอุตสาหกรรมโรงงาน แม้จะให้ผลดีในแง่ของปริมาณการผลิตที่สูงขึ้น แต่อาจมีผลเสียในแง่ของการทำให้คุณภาพชีวิตของกรรมกรน้อยลงจากเสียงดัง ความสกปรกจากสภาพแวดล้อมในโรงงาน ถ้านายทุนมุ่งหวังจะเอาแต่กำไรให้ได้มากที่สุดเพียงอย่างเดียว โดยไม่ยอมปรับสภาพแวดล้อมของการทำงาน

3. ระบบทุนนิยม แม้โดยส่วนรวมจะเป็นการเพิ่มรายได้ของประเทศให้สูงขึ้น แต่ขณะเดียวกันอาจจะทำให้ช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยกว้างยิ่งขึ้น นั่นคือ พวกที่ร่ำรวยจากการประกอบการธุรกิจจะมีรายได้มหาศาลขณะที่กรรมกรและคนยากจนทั้งในเมืองและในชนบทมีรายได้ไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก ความไม่เป็นธรรมในสังคมจึงเกิดขึ้น

4. การพัฒนาอุตสาหกรรมพร้อม ๆ กับการเกิดเมืองขนาดใหญ่ขึ้น อาจนำมาซึ่งความหนาแน่นของประชากร เกิดแหล่งเสื่อมโทรม ปัญหาการจราจร การคมนาคมสื่อสาร ตลอดจนสาธารณูปโภคอื่น ๆ

5. การพัฒนาอุตสาหกรรม โดยไม่ควบคุมโรงงานที่สร้างมลพิษ อาจทำให้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติได้รับการกระทบกระเทือน ต้นน้ำลำธารต้องสูญเสียไปเนื่องจากป่าถูกทำลาย

สรุปโดยแก่นแท้ของระบบทุนนิยมแล้ว เป็นปรัชญาที่ให้สิทธิเสรีภาพทางเศรษฐกิจแก่ประชาชนทุกคนอย่างเต็มที่ การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวของทุกคนในสังคมนั้นส่งผลให้การถือถือให้สังคมดังกล่าว เจริญรุ่งเรือง และก้าวหน้าอย่างที่ระบบเศรษฐกิจอื่น ๆ เช่น ระบบสังคมนิยม ไม่สามารถเทียบได้ แต่ระบบทุนนิยมก็มีจุดบกพร่องหลัก ๆ อยู่ 4 จุด ตามคำกล่าวของ อัดัม สมิท (Adam Smith) ดังนี้ (Schumpeter, 1950)

1. การผูกขาด คือ การที่ผู้ผลิตรวมตัวกันได้ หรือมีขนาดใหญ่เพียงพอที่จะกำหนดราคาสินค้าได้ ผู้ที่มีอำนาจผูกขาด จะตั้งราคาที่สูงกว่าราคาที่กำหนดโดยตลาดเสรี และจะผลิตสินค้าในปริมาณที่ต่ำกว่าที่ผลิตภายใต้ระบบตลาดเสรี ดังนั้น ผู้บริโภคจะเสียประโยชน์เพราะจะซื้อของได้น้อย และในราคาแพง โปรดสังเกตว่า การผูกขาดนั้น ควรวัดจากความสามารถที่จะกำหนดราคาสินค้า หากผู้ผลิต สามารถคบคิดร่วมกัน (collusion) ก็จะสามารถผูกขาดได้ เช่น กรณีของโอเปกนั้น มีส่วนแบ่งตลาดเพียง 31% แต่สามารถกำหนดราคาตลาดได้อย่างที่เห็นกันอยู่ ดังนั้น รัฐบาลจึงมีหน้าที่ในการจำกัดอำนาจผูกขาดให้หมดไป ยกเว้นกรณีที่เป็นการผูกขาดโดยธรรมชาติ ในกรณีดังกล่าว รัฐบาลต้องเข้ามาควบคุมราคาให้ต่ำลง

2. สินค้าสาธารณะ (public goods) มีสินค้าและบริการบางชนิดที่ยากต่อการคิดกันมิให้ผู้อื่นมาร่วมบริโภค เป็นเรื่องที่ประชาชนทุกคนได้รับประโยชน์ทั่วหน้ากัน หากคนอื่นยอมจ่ายเงินภาษี แต่เราไม่จ่าย เราก็ยังได้ประโยชน์จากความมั่นคงของชาติอยู่ดี กล่าวคือเป็นปัญหาของคนที่ต้องการของฟรี (free rider) ทำให้การใช้จ่ายเพื่อป้องกันประเทศ ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น หากปล่อยให้ผู้บริโภคซื้อบริการดังกล่าวโดยสมัครใจ ดังนั้นรัฐบาลต้องพยายามประเมินระดับการใช้จ่าย เพื่อป้องกันประเทศที่เหมาะสม แล้วบังคับเก็บภาษีจากประชาชน ปัญหาอีกอย่างหนึ่ง คือ ความยากลำบากในการจัดตั้งตลาด เพื่อให้การซื้อ-ขายเกิดขึ้น เป็นปัญหาของการสร้างตลาดไม่ได้ เพราะต้นทุนของการธุรกรรมซื้อ-ขายสูงเกินไป (high transaction cost)

3. เศรษฐกิจมหภาคมิได้คิดว่า รัฐบาลต้องมีบทบาทในการสร้างเสถียรภาพให้กับเศรษฐกิจมากนัก ในส่วนภาคการผลิตจริงก็จะยึดหลักว่าตลาดเสรี ย่อมปรับราคาเพื่อให้อุปสงค์เท่ากับอุปทาน แม้ว่าเศรษฐกิจจะมีวัฏจักร กล่าวคือ บางครั้งก็เฟื่องฟู บางครั้งก็ตกต่ำ แต่หากปล่อยให้ราคาสินค้า และเงินเดือน (ราคาของแรงงาน) สามารถปรับ

ขึ้น-ลงได้โดยเสรี ก็จะรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจได้ดีที่สุด ต่อมา John Maynard Keynes ซึ่งให้เห็นว่า เศรษฐกิจมหภาคอาจจะตกอยู่ในสภาวะตกต่ำอย่างต่อเนื่องได้ โดยกลไกตลาดเสรีจะไม่ผลักดันให้เศรษฐกิจฟื้นตัวด้วยตัวเอง การลดดอกเบี้ย และราคาสินค้า อาจไม่เพียงพอที่จะกระตุ้นให้เศรษฐกิจกลับไปสู่คุณภาพ เพราะเศรษฐกิจนั้น ถูกขับเคลื่อนโดยนักลงทุนเอกชน ที่อาศัยสัญชาตญาณ (animal instincts) และความมั่นใจ ซึ่งจะหวังไม่ได้ว่า จะมีความแกร่งกล้าพอที่จะผลักดันให้เกิดการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจได้ Keynes มองว่าเศรษฐกิจโดยรวมนั้น อุปสงค์มักจะไม่เพียงพอ จำเป็นที่รัฐบาลจะต้องใช้จ่ายเงินเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยใช้นโยบายขาดดุลเป็นหัวเชื้อในการฟื้นเศรษฐกิจ (pump priming) ให้หลุดออกจากสภาวะชะงักงัน กล่าวคือ Keynes ซึ่งให้เห็นว่า รัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นมิให้เศรษฐกิจตกต่ำ เพราะกลไกตลาดอาจฟื้นความมั่นใจได้อย่างเชื่องช้า

4. การพัฒนาการเศรษฐกิจ มีการพัฒนาไปถึงระดับที่กลไกตลาดเสรี สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างค่อนข้างสมบูรณ์แล้ว นอกจากนั้น เศรษฐศาสตร์มักจะกล่าวถึงการพัฒนาเศรษฐกิจค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่นั้น จะกล่าวถึงการขยายตัวของเศรษฐกิจมากกว่า แต่ที่ต้องอาศัยการเข้ามาแทรกแซงของรัฐบาล ซึ่งในเศรษฐศาสตร์การเมือง มีข้อถกเถียงถึงขอบเขตหน้าที่รับผิดชอบของรัฐในทางเศรษฐกิจ ในประเด็นเกี่ยวกับการควบคุมดูแลตลาดในตัวของมันเอง หรือรัฐควรเข้ามามีบทบาทแทรกแซงในทางเศรษฐกิจ (Schumpeter, 1950) เศรษฐศาสตร์การเมือง ไม่ได้ห่างเหินไปจากชีวิตและสังคม เพราะหัวใจสำคัญของเศรษฐศาสตร์การเมืองที่เน้นความสัมพันธ์ทางสังคมประชาชน ดังนั้น ศูนย์กลางของเศรษฐศาสตร์การเมือง จึงอยู่ที่ชนชั้นและกลุ่มคนในสังคม แต่โดยหลักการแล้ว รัฐบาลควรมีบทบาทในการกำกับเศรษฐกิจของประเทศน้อยที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่พัฒนาแล้ว

ระบอบประชาธิปไตยภายใต้ระบบทุนนิยม

ประชาธิปไตยถือกำเนิดมาพร้อม ๆ กับระบบทุนนิยม และสังคมอุตสาหกรรม สร้างชนชั้นใหม่ที่เรียกว่าชนชั้นกลาง ซึ่งกลายเป็นเสียงสะท้อนของประชาชนหรือเชื่อมโยงชนชั้นสูงเข้ากับชนชั้นล่าง แต่ปัจจุบันชนชั้นกลางกำลังจะหมดอิทธิพลลงไป เพราะเกิด

ระบบนายทุนยักษ์ใหญ่นายทุนข้ามโลกของยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีทุนมหาศาลและเป็นเจ้าของเทคโนโลยีทันสมัย ซึ่งทำให้ระบบทุนเป็นระบบผูกขาด และสามารถเข้ามาแทรกแซงการเมือง การเลือกตั้งจนกระทั่งเสียงของประชาชนกลายเป็นเสียงของนายทุนทั้งหลาย ซึ่งระบบทุนนิยมใหม่ซึ่งไม่เสรีแต่มีลักษณะผูกขาดเช่นนี้ จะเป็นอันตรายต่อระบอบประชาธิปไตย แท้จริงแล้ว ประชาธิปไตยในความหมายทั่วไปน่าจะมิใช่เรื่องของทุนนิยมอะไรทั้งสิ้น สังคมเกษตรก็สามารถเป็นประชาธิปไตย หากปลอดจากระบบศักดินา และชนชั้น เพียงแต่สังคมเกษตรเสียเปรียบสังคมเมืองที่การสื่อสารคมนาคมสื่อสารสู่สังคมเมืองมิได้ ฉะนั้น จึงเชื้องซ้ำต่อการก่อตัวของมติมหาชน ซึ่งจำเป็นต่อระบอบประชาธิปไตย

เงื่อนไขสำคัญของประชาธิปไตย แท้จริงคือจิตสำนึกของประชาชนที่ยึดหลักความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของมวลสมาชิกทั้งหมด เป็นหลักการสำคัญของชีวิตเมื่อใดที่เกิดจิตวิญญาณและจิตสำนึกเช่นนั้น และสังคมยอมรับหลักการอันศักดิ์สิทธิ์นี้ เมื่อนั้นจะมีจิตวิญญาณของประชาธิปไตยที่แท้จริง เราจึงต้องหวนกลับไปสู่ทฤษฎีเดิมของนักปราชญ์ที่ให้ความสำคัญต่อ “สัญญาประชาคม” (social contract) เช่น จอห์น ล็อก (John Locke) และฌัก ฌาคส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) (Schumpeter, 1950) ที่กล่าวถึงกำเนิดของรัฐจากการมารวมตัวของผู้คนเพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมวลมนุษย์ คำว่าสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานนั้น ในสมัยจอห์น ล็อก หมายถึง สิทธิเสรีภาพในชีวิต เสรีภาพส่วนบุคคล และทรัพย์สิน ซึ่งรวมความที่จะต้องหมายถึงความมั่นคงของชีวิตและทรัพย์สินด้วย ฉะนั้น ระบบการปกครองที่ดีตามอุดมการณ์ ก็จะต้องเป็นระบบที่ประกันสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ทรัพย์สิน และความมั่นคงของชีวิตของทุก ๆ คน มิใช่เป็นระบบที่อ้างแต่เสียงส่วนใหญ่แต่ทำลายเสียงส่วนน้อย หรือบั่นทอนความมั่นคงของรัฐ การปกป้องสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน จึงเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของระบอบการปกครองที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด และเรียกระบอบนี้ว่าเป็นระบบการปกครองภายใต้กฎหมาย (the rule of law) ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย

ในยุคสมัยหนึ่งทุนนิยมเสรีอาจมีความเหมาะสม เพราะการแข่งขันกันโดยเสรีอาจทำได้โดยไม่เกิดความเสียเปรียบได้เปรียบกันมากนัก ระหว่างประเทศหนึ่งกับอีก

ประเทศหนึ่ง เพราะเทคโนโลยีก็ไม่ต่างกันมากนักระหว่างชนชาติหนึ่งกับอีกชาติหนึ่ง อีกทั้งการสะสมทุนก็ไม่แตกต่างกันราวฟ้ากับดินเหมือนดังสมัยปัจจุบัน ที่เทคโนโลยีและทุนทำให้เกิดความแตกต่างกันอย่างมากระหว่างสังคมหนึ่งกับอีกสังคมหนึ่ง ทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบกันมาก เราจึงได้เห็นปรากฏการณ์ของการรวมทรัพยากรเพื่อการบริโภคไว้ในประเทศสหรัฐ และประเทศตะวันตกอย่างมากมายมหาศาล ขณะที่คนส่วนใหญ่ทั่วโลกมีแต่ยากจนลง ซึ่งสอดคล้องกับบทวิพากษ์ของ มันเดล (2523) ที่มีต่อระบบทุนนิยมว่าระบบทุนนิยมเกิดขึ้นจากการแข่งขันเสรี และไม่อาจดำเนินไปได้ ถ้าไม่มีการแข่งขัน แต่การแข่งขันเสรี ก็นำไปสู่การรวมทุน และการรวมทุนนำไปสู่สิ่งที่ตรงข้ามกับการแข่งขันเสรี คือ การผูกขาด เมื่อมีผู้ผลิตเพียงสองสามคน พวกนี้จะรวมตัวกันตกลงแบ่งตลาดและไม่ตัดราคาขายซึ่งกันและกัน เราจึงได้เห็นการสร้างจักรวรรดินิยมใหม่ (บนพื้นฐานระบบการเงินการธนาคารโลก) ของสหรัฐอเมริกา ดังที่จอห์น เพอร์กินส์ ได้อธิบายในหนังสือชื่อ เพชฌฆาตทางเศรษฐกิจพูดถึงการเปลี่ยนแปลงของสถานะแวดล้อมทางเทคโนโลยีดังกล่าวทุนนิยมโลกจึงมิได้เสรี แต่ดำรงอยู่อย่างผูกขาดสำหรับผู้ที่เป็นเจ้าของทุนมหาศาล และเทคโนโลยีเกื้อหนุน ห้างสรรพสินค้าข้ามชาติจึงครองตลาด ขณะที่ผู้ค้าปลีกในประเทศมีแต่ล้มละลาย และสูญสิ้นอาชีพของตน ในสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่เช่นนี้จำเป็นต้องมีกลไกเพื่อสร้างความเป็นธรรม ในระบบการแข่งขันทั้งโลกและภายในประเทศการจัดตั้งองค์การการค้าระหว่างประเทศ (WTO) จึงเกิดขึ้นแต่ก็ทำไม่สำเร็จเพราะความไม่สมดุลของโครงสร้างอำนาจระดับโลก การเจรจาวิภาติเพื่อขยายขอบข่ายการค้าเสรีซึ่งรัฐบาลไทยได้ดำเนินการและกำลังดำเนินการกับสหรัฐอเมริกา ก็อาจจะกลายเป็นกับดักของระบบทุนนิยมยักษ์ใหญ่ และโดยเฉพาะเมื่อคู่เจรจาคือรัฐบาลไทยอยู่ใต้การนำของระบบทุนนิยมยักษ์ใหญ่ ข้ามชาติ อีกทั้งมิได้เคารพในสิทธิเสรีภาพของการมีส่วนร่วมของตัวแทนของประชาชน (รัฐสภา) ก็ยังเป็นอันตรายต่อผลประโยชน์โดยรวมของประเทศ การแข่งขันกัน โดยเสรีจึงเป็นกับดักที่ลวงโลก (ไพรัตน์ พงศ์พานิชย์, 2551, หน้า 265-280)

ธรรมาภิบาล คือ หลักการที่จะช่วยให้ทุกภาคส่วนของสังคมดำรงอยู่ได้อย่างอิสระและมีศักดิ์ศรี การขยายตัวทางจีดีพีจึงมิใช่เป้าหมายเดียวที่ทรงความหมายแต่ต้องดำรงอยู่บนพื้นฐานของการรักษาความเป็นธรรมให้แก่ทุก ๆ ภาคส่วนของสังคม แต่หากเป็น

รัฐบาลทุนนิยมผูกขาดหรือทุนนิยมข้ามชาติ คงจะไม่คิดเช่นนั้น เพราะผลประโยชน์ของกลุ่มทุนยักษ์ใหญ่ (ข้ามชาติ) กลายเป็นมันบังตา ทุนนิยม ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นปัจจัยเกื้อกูลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากระบบศักดินามาสู่ระบอบประชาธิปไตย ปัจจุบันได้เผชิญกับปัญหาใหม่ของสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนไป ทุนนิยมที่อยู่บนพื้นฐานของความไม่สมดุลของอำนาจได้กลายเป็นยักษ์ที่กลืนกินเพื่อนมนุษย์ด้วยกันซึ่งอ่อนแอกว่าและส่งเสริมให้เกิดระบอบรวมศูนย์อำนาจทุนนิยม ที่โพรยหว่านเศษขนมปังให้แก่ชนชั้นล่างเพื่อค้ำบัลลังก์ของทุนนิยมเอง

จากงานเขียนของ Schumpeter (1950) ความว่า คาร์ล มาร์ก ได้วิพากษ์ระบอบประชาธิปไตยภายใต้ทุนนิยมไว้อย่างชัดเจนว่า ประชาธิปไตย คือ การให้สิทธิเสรีภาพที่สมบูรณ์แก่ประชาชน และไม่เห็นด้วยกับระบบเศรษฐกิจทุนนิยมซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนประชาธิปไตย เนื่องจากระบบนี้ หนุนอำนาจให้กับนายทุน เปลี่ยนหัวอำนาจจากชนชั้นขุนนางมาเป็นชนชั้นนายทุน ยังผลให้แรงงานต้องทำงานภายใต้กลไกการแข่งขันซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ขับเคลื่อนระบบทุนนิยม สุดท้าย เสรีภาพจึงไม่มีจริง เมื่อแรงงานต้องถูกใช้แรงงานอย่างหนัก ไม่มีเวลาส่วนตัว แล้วเสรีภาพที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ทั้งยังส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกเผาผลาญทำลายเพราะตัวเร่งอัน ได้แก่ กลไกการแข่งขัน, ดอกเบี้ยเงินกู้ที่เป็นบวก และเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์อีกหลายประการที่มุ่งเน้น ไปทางข้างขึ้นเพียงอย่างเดียว

คาร์ล มาร์ก จึงมุ่งเน้นความสำคัญ ไปที่ภาคแรงงาน เพื่อโต้แย้งจุดบอดของระบบทุนนิยม และส่งผลให้การปฏิวัติโดยชนชั้นแรงงาน เกิดขึ้นเพื่อล้มล้างนายทุน และยังผลให้เกิดการเปลี่ยนหัวอำนาจโดยกลุ่มผู้ปฏิวัติ (Schumpeter, 1950)

ดังนั้นระบอบประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ดี แต่ระบบทุนนิยมที่ใช้หนุนระบบนี้ต่างหากที่มีปัญหาควรแก้ไข ไม่ใช่ กลุ่มบุคคลที่กุมอำนาจในขณะหนึ่ง ๆ แต่อย่างใด นั่นหมายความว่านายทุนเอง ไม่ใช่ผู้ผิด แต่ผู้ผิดคือ ระบบทุนนิยมต่างหาก ที่ไม่ผลัดกันระบอบประชาธิปไตย ให้ก้าวไปสู่ประชาธิปไตยที่แท้จริง นั่นหมายความว่า หากเราสามารถค้นหาระบบเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับประชาธิปไตยและหนุนประชาธิปไตยให้เกิดสิทธิเสรีภาพอย่างแท้จริง ตั้งแต่ระดับบนลงไปสู่ระดับรากหญ้า เช่น ชนชั้นแรงงาน จึงจะได้ค้นพบคำตอบของประชาธิปไตยที่แท้จริง